

ÅRGANG 21

MILJØKRIM

02 // DESEMBER 2018

ØKOKRIM

Miljøvernminister Ola Elvestuen / s. 5

- Vi må ikke glemme hjemmeleksene

Etterforskning / s. 8

Miljøvokterne i tigerstaden

Dyrevelferd / s. 25

Mange fugler drepes ulovlig i Norge

Natur og fauna / s. 19

«Krigen mot krypskytterne»

- En desperat og kontraproduktiv strategi

Miljøkrim er et fagblad som inneholder aktuelle artikler om miljøkriminalitet. Hovedområdene er natur, forurensing, arbeidsmiljø, kunst, kulturminner og dyrevelferd. Det distribueres til politiet, påtalemyndigheten, domstolene, kommunene, naturoppsyn, miljø- og kulturminneforvaltningen, med flere. Bladet utgits to-tre ganger i året.

Ansvarlig utgiver:

Miljøkrimavdelingen ved ØKOKRIM

Utgitt: Desember 2018

Ansvarlig redaktør:

Førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland

Redaktør:

Førstestatsadvokat Tarjei Istad

Redaksjon:

Politioverbetjent Kenneth Didriksen

Politiadvokat Magnus Engh Juel

Spesialetterforsker/biolog Joachim Schjolden

Teamkonsulent Heidi Charlotte Horn Talgø

Grafisk formgivning:

Lillian Øktner Widlic

Språkvask:

Språkseksjonen ved Kripes

Opplag og trykk:

4 000, Staples/Merkur Grafisk AS

Der annet ikke er nevnt, er bildene fra Shutterstock. Forsidefoto: Kollasje laget av ØKOKRIM med bilder fra Asbjørn Vlgane og Shutterstock.

Adresse:

Postboks 2096 Vika, 0125 Oslo

Besøksadresse:

C.J. Hambros plass 2 C, 0164 Oslo

Telefon: 23 29 10 00

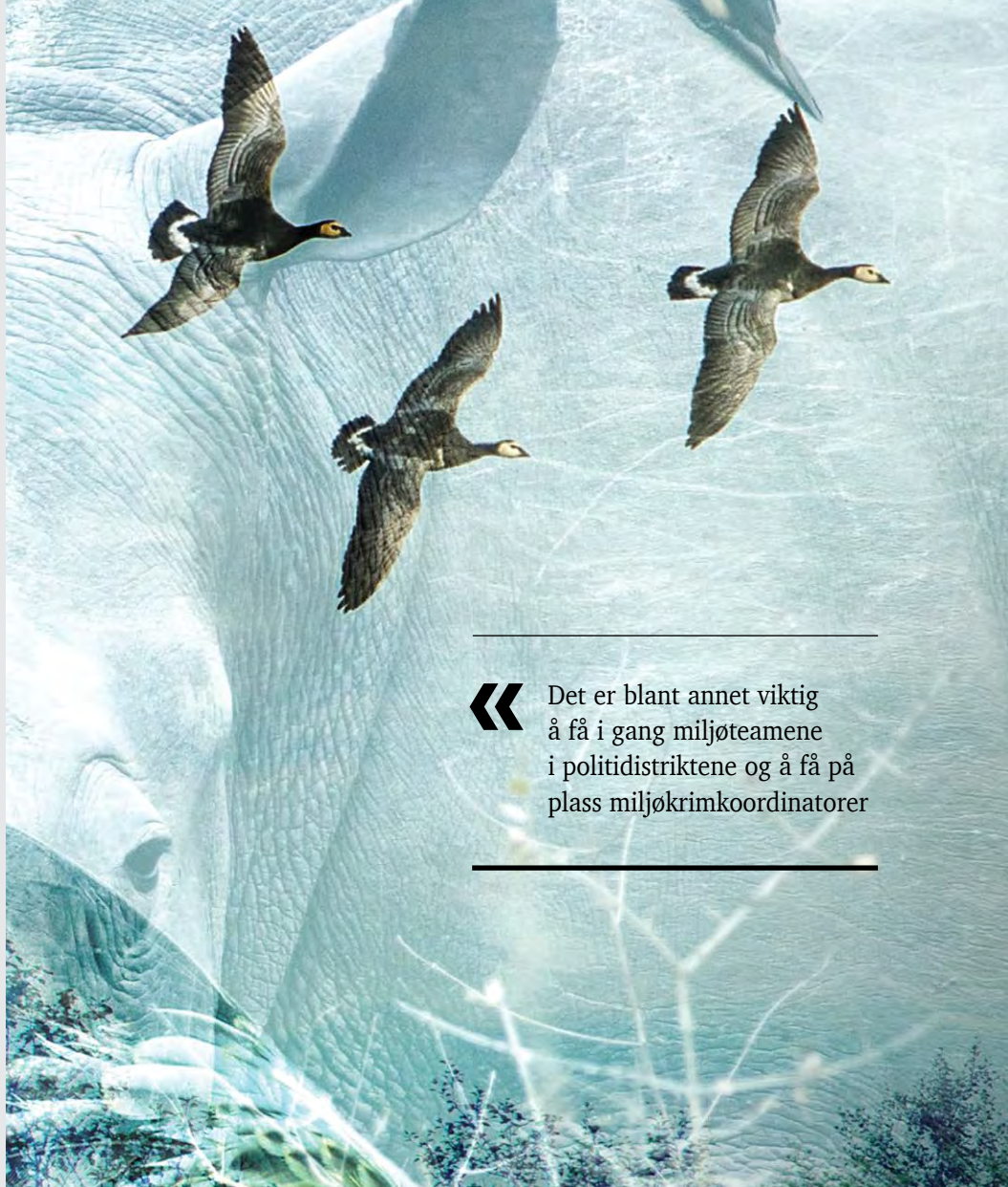
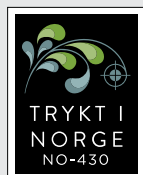
Telefaks: 23 29 10 01

E-post: miljokrim.okokrim@politiet.no

Nettside: miljokrim.no
okokrim.no

Miljøkrimavdelingen ser positivt på bidrag fra leserne, både i form av artikler og bilder, men også innspill og forslag til tema.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere innsendte bidrag. Stoff kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og skal krediteres fagbladet Miljøkrim.

Det er blant annet viktig å få i gang miljøteamene i politidistriktene og å få på plass miljøkrimkoordinatorer

Innhold

Utgave **2/2018**

5	Intervju med miljøvernminister Ola Elvestuen: – Vi må ikke glemme hjemmeksene		
7	Wildlife Crime på statsadvokatenes dagsorden internasjonalt		
8	Miljøvokterne i tigerstaden		
11	Fokus		
16	Blinksuddet		
19	«Krigen mot krypskytterne»: – En desperat og kontraproduktiv strategi		
23	Etterforskning av fjøsbranner		
25	Mange fugler drepes ulovlig i Norge		
31	Alle fugler små de er – kommer ei tilbake!		
35	Kven har det overordna HMS-ansvaret på ein arbeidsplass?		
39	Mesterlig beskytter, intervju med sikkerhetssjefen i Munch-museet		
43	Ville «trække til»: – Dømt for overtredelse av kulturminneloven		
45	Enpro		
47	Turistkriminalitet i isbjørnens rike		
49	Politiets trusselvurdering		
50	Bokomtale: Påtalerett av Dr. juris Gert Johan Kjelby		
51	Om samtykke til bruk av beslagsfrie advokatbetroelser i straffesaker		
53	Vesentlighetskriteriet i miljøstraffebestemmelser og likebehandling		
54	Aktuelle dommer og forelegg		

Leder

Ansvarlig redaktør **Hans Tore Hoviskeland**

Bekjempelsen av miljøkriminalitet kan og må bli mer effektiv

Miljølovene er etter lovgivers visjoner et middel til å skape et bedre samfunn. Lovene gir uttrykk for allmenne verdier som må ivaretas og fremmes, men når noen velger å begå miljøkriminalitet har oppfølgingen ikke alltid vært like god. Bekjempelsen av miljøkriminalitet kan og må bli mer effektiv. Her må først og fremst politikerne, politiet og påtalemyndigheten ta sitt ansvar. Det finnes et mangfold av gode rapporter, instruksjoner og rundskriv, men politiet har til tross for dette grunnlagsmaterialet ikke helt lyktes i oppfølgingsarbeidet.

For tiden gjøres det mye bra arbeid i mange politidistrikter, men noen henger fortsatt etter. Jeg registrerer med bekymring at det med jevne mellomrom dukker opp alvorlige miljøkriminaliteter som enten er foreldet, eller ikke tatt tak i. Et eksempel er en klage fra Miljødirektoratet i en alvorlig sak de hadde anmeldt innen produkt-

og kjemikalieområdet. Saken ble henlagt som foreldet, selv om den ikke var særlig kompleks og krevende å etterforske. Dette føyer seg inn i rekken av liknende henlagte miljøkriminaliteter og viser at de fremdeles ikke får tilfredsstillende oppfølging i politidistriktene. Dessverre finnes det også liknende eksempler på andre miljøkriminalitetsområder.

I dette nummeret av Miljøkrim har vi intervjuet klima- og miljøvernminister Olav Elvestuen. Her forklarer han nærmere hvordan økt innsats mot miljøkriminalitet kom inn i Jeløya-plattformen, hvor Regjeringen slo fast at den vil «styrke innsatsen mot miljøkriminalitet både nasjonalt og internasjonalt.» I intervjuet peker klima- og miljøvernministeren på at økt internasjonal innsats også krever godt arbeid på nasjonalt plan. «Vi må gjøre hjemmeleksene,» sier ministeren. Det er jeg helt enig i!

Under omorganiseringen av politidistriktene har vi nå en unik mulighet til å få bekjempelsen av miljøkriminalitet inn på et bedre spor. Det

er blant annet viktig å få i gang miljøteamene i politidistriktene og å få på plass miljøkrimkoordinatorer. I forslaget til nytt miljørundskriv er det foreslått at det skal være minimum én miljøkrimkoordinator i hvert politidistrikt i 100 % stilling.

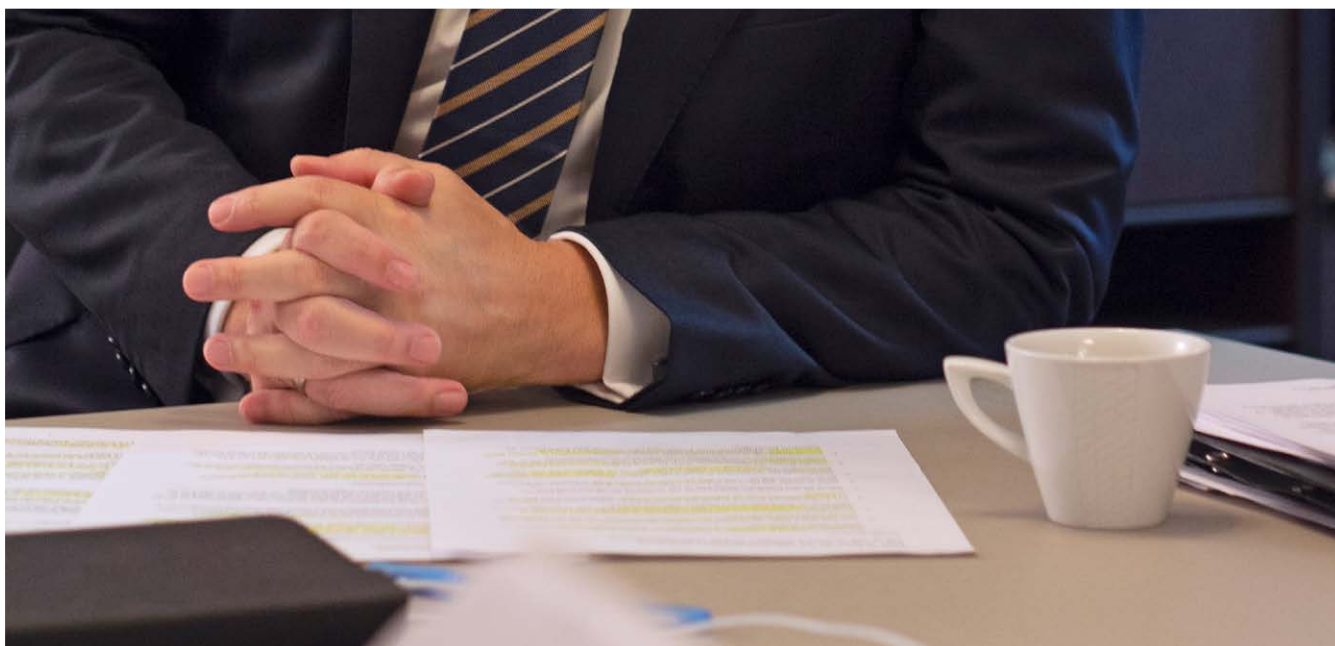
Politiet er i disse dager midt i arbeidet med en ny nasjonal trusselvurdering, noe en kan lese mer om i dette nummer av Miljøkrim. Den omhandler i første omgang kun noen få utvalgte kriminalitetsområder. Miljøkriminalitet er ett av disse. Vurderingen viser at miljøkriminalitet er et prioritert område for politiet. Politiets trusselvurdering skal legge føringer for etatens prioriteringer og satsninger fremover. Vi må derfor forvente at miljøkriminalitet blir høyere prioritert i fremtiden.

At bekjempelse av miljøkriminalitet blir lagt merke til, og at det er viktig å følge opp denne typen saker, viser ikke minst lederen fra lokalavisen Lindesnes som er omtalt i dette nummeret av Miljøkrim.

Tekst: politiadvokat **Magnus Engh Juel**, ØKOKRIM / Foto: Rådgiver **Lillian Ø. Widlic**, ØKOKRIM
// magnus.ENGH.juel@politiet.no

Miljøvernminister Ola Elvestuen

– Vi må ikke glemme hjemmeleksene

Regjeringen styrker innsatsen mot miljøkriminalitet internasjonalt, men det skal ikke gå utover arbeidet her hjemme, understreker klima- og miljøministeren Ola Elvestuen.

Jeløya-plattformen så dagens lys 14. januar 2016. For de av oss som arbeider med miljøkriminalitet, var punktet i kapittel 13 om klima og miljø av særlig interesse. Der slo Regjeringen fast at den vil «styrke innsatsen mot miljøkriminalitet både nasjonalt og internasjonalt». Miljøminister og venstrepolitiker Ola Elvestuen ryddet plass i en travel kalender for å fortelle mer om Regjeringens ambisjon om å styrke innsatsen mot miljøkriminalitet.

Internasjonal satsing førsteprioritet

Det var Venstre som løftet økt innsats mot miljøkriminalitet inn i Jeløya-plattformen, forteller Elvestuen. – Først og fremst knytter innsatsen seg til det internasjonale bildet hvor miljøkriminalitet utgjør et enormt problem. Ulovlig hogst og fiske, handel med truede arter og eksport av farlig avfall er de fire sentrale kriminalitetsområdene i Regjeringens styrkede innsats, og Regjeringens innsats mot disse satsingsområdene involverer flere departementer, forteller statsråden.

De store økonomiske verdiene miljøkriminalitet representerer, som ulovlig hogst og avfallseksport, har i lengre tid tiltrukket seg organiserte kriminelle grupper. Elvestuen viser imidlertid til at miljøkriminalitet også er av økende sikkerhetspolitisk betydning, ettersom handel med truede arter eller ulovlig avfallseksport blant annet bidra til finansiering av terror.

«Norge er i dag med på å finansiere deler av brasilianske politimyndigheters kriminalitetsbekjempelse i Amazonas

På internasjonalt plan trekker statsråden spesielt frem Regjeringens styrkede innsats mot ulovlig hogst. – Vi gir 145 millioner til et

konkret prosjekt i regi av Interpol og FN mot ulovlig hogst i Latin-Amerika og sørøst Asia av to og et halvt års varighet, hvor også den norske organisasjonen RIHPTO er involvert. Det er altså størrelse på det her, fremholder Elvestuen.

Mye av Regjeringens satsing foregår imidlertid indirekte i form av støtte til offentlige myndigheter i stater med utsatte regnskogsområder, slik at disse landene blir i stand til å håndheve sin egen lovgivning. Statsråden trekker frem Indonesia og Colombia som eksempler på land som mottar norske midler til slik kapasitetsbygging. Elvestuen trekker også frem Brasil. Der har økonomiske nedgangstider skrumpet inn de offentlige myndighetenes budsjetter, og Regjeringen har iverksatt tiltak for å forhindre at det medfører økt ulovlig hogst. – Norge er i dag med på å finansiere deler av brasilianske politimyndigheters kriminalitetsbekjempelse i Amazonas, opplyser statsråden.

Hva med hjemmeleksene?

Selv om Regjeringens økte innsats mot miljø-

kriminalitet først og fremst er rettet mot internasjonale forhold, er klima- og miljøministeren klar på at økt innsats internasjonalt også krever godt arbeid nasjonalt. – Vi må ikke glemme hjemmeleksene. Vi har også våre utfordringer med miljøkriminalitet selv om de ikke er av samme omfang som vi ser internasjonalt, presiserer Elvestuen.

I en globalisert verden er heller ikke skillet mellom nasjonal og internasjonal miljøkriminalitet like tydelig. Elvestuen trekker frem hvordan avfall krever god håndtering hele veien til siste behandlingsledd som gjerne er utenfor Norges grenser. – Vi må passe på at vårt avfall ikke ender opp i ulovlig behandling. Avfall selges gjerne via mange ledd. Det er viktig at disse blir fulgt opp. Det er nok av eksempler på hvordan avfall som i utgangspunktet var resirkulert, til slutt ender opp med å bli ulovlig håndtert, sier Elvestuen.

Av konkrete tiltak for bedre avfallshåndtering arbeider statsråden blant annet med at grov-

« Statsråden er klar på at håndheving av miljølovgivningen er viktig også her hjemme

sortert plastavfall skal omfattes av Baselkonvensjonen, det internasjonale regelverket for forsendelser av grovsortert plastavfall mellom stater.

Økt innsats også her hjemme?

Men hva med miljøkriminalitetsbekjempelsen her hjemme – vil det bli en økt innsats i form

av ytterligere ressurser også her?

Miljøministeren ønsker en bedre oversikt over hvor skoen trykker før det iverksettes nye tiltak i satsningen på miljøkriminalitet nasjonalt. I disse dager venter statsråden på Miljødirektoratets og Riksantikvarens rapporter som vil redegjøre for hvilke miljøkriminalitetsutfordringer vi særlig står overfor her i Norge. Elvestuen nevner også at det for tiden pågår en prosess hvor Klima- og miljødepartementet vurderer behovet for å øke strafferammene til enkelte miljølover som blant annet forurensningsloven.

Statsråden er klar på at håndheving av miljølovgivningen er viktig også her hjemme.

– Det handler om respekt for den miljølovgivningen vi har, og at lovbrudd medfører sanksjoner. Norsk kompetanse på feltet vil kunne brukes også innen internasjonalt samarbeid. Bekjempelse av miljøkriminalitet er en helt sentral del av forvaltningen.

Artikkelforfatter Magnus og ministeren fikk en god dialog rundt miljøkriminalitet og samarbeid, og ministeren informerte også om at han skulle ta turen til ØKOKRIM for å dra dialogen enda lenger.

Tekst og foto: ØKOKRIM-sjef **Trond Eirik Schea**

Etymologi – Hvitt neshorn

Hvitt neshorn (*Ceratotherium simum*) har ikke sitt navn fra den grå (!) huden. Den engelske betegnelsen «white» er en uriktig omskrivning av det nederlandske «wijd», som betyr «vid» (eng: «wide»). Nederlenderne, som kom til Sør-Afrika før engelskmennene, brukte betegnelsen «wijd» på grunn av artens brede munn. Hvitt neshorn kalles også stumpneshorn på norsk.

Ett horn fra nesehorn kan veie opptil 10 kilo, og kiloprisen i det svarte markedet i eksempelvis Vietnam ligger på 400 000 kroner.

Wildlife Crime på statsadvokatenes dagsorden internasjonalt

I september gikk den 23. årskonferansen til International Association of Prosecutors (IAP) av stabelen i Johannesburg i Sør-Afrika. Dette er den viktigste faglige møtearenaen for statsadvokater, og mer enn 300 statsadvokater fra over 100 land deltok. Hovedtemaet var *Prosecutorial Independence – the Cornerstone of Justice to Society*.

Temaet er brennaktuelt. Påtalemyndighetens uavhengighet fra politisk styring i enkeltsaker er under press i mange land i regionen hvor konferansen ble arrangert – og i flere andre land.

Verdt sin vekt i mer enn gull

En av de ganske få sesjonene på konferansen som omhandlet konkrete lovbruddskategorier, var *Environmental and Wildlife Crime Network*. Hovedfokuset var – ikke overraskende siden vi var i Sør-Afrika – på ulovlig jakt på (poaching) og eksport av (trafficking) CITES-listede dyrearter. I Sør-Afrika gjelder dette i hovedsak elefanter støttenner, nesehorns horn, og andre arter, ikke minst pangoliner (skjelldyr).

Det illegale markedet anslås å være på mer enn 100 milliarder kroner. Det er nærmest bunnløs, og de skyhøye prisene gjør det særdeles

attraktivt å drive denne mørke gjeskjeften; Ett horn fra nesehorn kan til illustrasjon veie opptil 10 kilo, og kiloprisen i det svarte markedet i Vietnam, som sammen med Kina har vært den største importøren, kan være på 400 000 kroner. Det er en høyere kilopris enn for både heroin og gull.

Hva med straffeforfølgning?

Det er ikke omstridt at dette illegale markedet, som har eksistert i flere tiår, er hovedårsaken til at jordas populasjon av svarte nesehorn nå er nede i faretruende 5 000 dyr. Troen på nesehorns helbredende egenskaper har over tusen år gamle røtter. Populasjonen av hvite nesehorn er på 20 000, også det farlig lavt. En av mine meddebattanter i panelet var lederen for den relativt nyetablerte NGO-en Wild-

life Justice Commission (www.wildlifejustice.org). Hun pekte på at de aller fleste sakene i disse landene ender opp med konfiskasjon av dyrene, uten at pengesporet følges, og uten at de kriminelle nettverkene som står bak aktiviteten, forfølges.

Et langt bedre internasjonalt samarbeid er nødvendig, men mange land mangler ressurser, og området er heller ikke tilstrekkelig prioritert. I tillegg er det selvsagt viktig å arbeide for å begrense etterspørselen i markedet. Kina har – etter sterkt internasjonalt press – besluttet å opprettholde forbudet mot kjøp og salg av produkter fra blant annet tigre og nesehorn til medisinsk bruk.

Ekspertene i paneldebatten signaliserte at de neste tiårene kan bli avgjørende for om vi får beholde disse fantastiske dyrene på jorda.

Tekst og foto: Politioverbetjent **Nina Grotli Rønning** og politioverbetjent **Heidi Nordahl Karterud**, ØKOKRIM
// nina.grotli.ronning@politiet.no / heidi.nordahl.karterud@politiet.no

Fra venstre: politioverbetjent Oscar Støversten, miljøkrimkoordinator Frida Douglass Hylin og politioverbetjent Åse Vassend.

Miljøvokterne i tigerstaden

Frisk luft, rent vann og et trygt liv for kommende generasjoner motiverer politioverbetjentene Åse Vassend og Oscar Støversten i Oslo politidistrikts miljøgruppe. Deres hverdag er preget av veldig varierte saker og et tett samarbeid med krimvakta og ulike tilsyn.

Nærpolitireformen har hatt ulike virkninger i politiet, og den har ennå ikke satt seg

– Har nærpolitireformen hatt noen konsekvenser for Oslo politidistrikts miljøgruppe så langt?

– Det var en forventning om at de nye politidistriktene skulle etterforske flere miljøkriminaliteter enn før, og at det skulle skje hurtigere og med høyere kvalitet. Dessverre har gruppa mistet folk, i tillegg til at vi har fått Asker og Bærum politidistrikt inn under oss, uten å ha fått tilført noen ekstra etterforskere eller jurister, sier Vassend.

Miljøgruppa består nå av politioverbetjent Åse Vassend og politioverbetjent Oscar Støversten, foruten den nylig tiltrådte miljøkrimkoordinatoren Frida Douglass Hylin, som er utdannet ingeniør. De håper hennes erfaring og

kompetanse kan komme til nytte, spesielt ved arbeidsulykker.

Det positive med omorganiseringen er at det har blitt mer fokus på etterforskningsfaget, og det gir mer status å jobbe med etterforskning

Mer fokus på etterforskningsfaget generelt i politiet

– Det positive med omorganiseringen er at det

har blitt mer fokus på etterforskningsfaget, og det gir mer status å jobbe med etterforskning. Det at det satses mer på faget, har blant annet resultert i bedre avhør og politiarbeid på stedet. Det blir gjort mye godt arbeid av politiet som jobber ute: Gode avhør i initialfasen danner et godt grunnlag for den videre etterforskningen.

Ønsker tøffere tilsynsmyndigheter

– Tidligere fikk vi inn rundt 150 saker i året, men i fjor fikk vi kun inn cirka 80 saker, forteller Vassend og Støversten, som tror noe av årsaken kan være at tilsynene anmelder færre saker. Av de 80 sakene gikk 60 på indre miljø og 20 på ytre miljø. Rundt halvpertene av sakene ble henlagt – noen på grunn av kapasitet, noen på grunn av bevisets stilling. Andre følges opp av

tilsynsmyndighetene. Blant de som anmelder oftest, er Arbeidstilsynet, Mattilsynet, Bymiljøetaten og miljøvernorganisasjoner i tillegg til politipatruljene og krimvakta. Anmeldelser fra Plan- og bygningsetaten, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og Statens naturoppsyn (SNO) er mer sjeldne.

Samarbeidet med Arbeidstilsynet blir trukket frem som spesielt bra. Det er også Arbeidstilsynet som anmelder flest saker til miljøgruppa.

– En viktig jobb er å bygge nettverk med tilsynsmyndighetene, sier Vassend. – I større saker møter vi ofte Arbeidstilsynet i initialfasen. Det er viktig å skille rollene våre, vi er jo fra forskjellige etater, men vi samarbeider veldig bra.

Støversten forklarer at tilsynsmyndighetene kan gi overtredelsesgebyr (OTG), men synes de kan bli enda bedre til å benytte seg av denne muligheten:

Arbeidstilsynet stiller ofte med ti inspektører, mens de selv bare er to etterforskere. Hvis Arbeidstilsynet hadde gitt OTG i enkle saker, ville det lettet arbeidsmengden til politiet betraktelig. Alternativet er ofte at saken blir henlagt, fordi

det ikke er kapasitet til å etterforske den, og da er det bedre med OTG enn ingenting.

Ulykker med personskade på arbeidsplass og lekeplass

Hva slags saker får dere mest av?

– Vi har et bredt spekter av saker og må forholde oss til en mengde lover og forskrifter. Et eksempel er en sak som omfattes av lekeplassforskriften under produktkontrollen. Tverrbjel-

« Vi har et veldig godt samarbeid med krimvakta, og vi er utrolig imponert over de anmeldelsene de skriver

ken på et huskestativ løsnet i forbindelse med at et barn husket, og den traff barnet. Barnet overlevde heldigvis, men fikk en bruddskade. Etterforskningsmetoden tilsvarer mer eller min-

dre den som benyttes ved arbeidsulykker. Da saken var ferdig etterforsket, ble den sendt til uttalelse hos DSB. De hadde en jurist som var ekspert på lekeplassforskriften, og hun anbefalte straff. Saken endte med et forelegg på 250 000 kroner til Oslo kommune.

I tillegg til de ordinære miljøkrimsakene er Miljøgruppa underlagt Seksjon for økonomi- og spesialetterforskning, som også etterforsker saker tilknyttet brann, trafikk og helse. Det store flertallet saker dreier seg om brudd på arbeidsmiljøloven. De fleste sakene er arbeidsulykker med blant annet fall fra stiger eller stillas, og skader i forbindelse med bruk av farlige redskaper – noen ganger alvorlige ulykker. Heldigvis har det ikke vært noen dødsulykker i 2018, men tidligere har gruppa etterforsket 1–3 dødsulykker i året. I tillegg har de saker som omhandler brudd på stansningsvedtak og strømuligheter.

Antallet forurensningssaker har økt den siste tiden. De sakene er omfattende og rammer ofte publikum. Det ble tydelig i sommer, da badelivet i Oslo ble rammet av forurensning fra

En av sakene Oslo politidistrikts miljøgruppe har jobbet med (omfattet av lekeplassforskriften under produktkontrollen): Tverrbjelken på et huskestativ løsnet i forbindelse med at et barn husket, og den traff barnet. Barnet overlevde heldigvis, men fikk en bruddskade.

Politioverbetjent Åse Vassend

Arbeidet i politiet siden 1984, fra 2010 i Oslo politidistrikts miljøgruppe.

Tidligere blant annet 15 år på voldsavsnittet.

Politioverbetjent Oscar Støversten

Arbeidet i Oslo politidistrikts miljøgruppe siden han begynte i politiet i 2014.

Alnaelven. Forurensningsulykker tiltrekker seg spesielt mye oppmerksomhet fra media og miljøorganisasjoner.

Den siste tiden har det vært skrevet mye om kranulykker i media, og om at bransjen kan være «skitten». Støversten viser frem en sak om en arbeidsulykke med en lastebilkrane. Saken ble behandlet i tingretten og lagmannsretten og resulterte i en dom der kranføreren ble dømt til 24 dager betinget fengsel. I følge dommen kan en kranfører sidestilles med en togfører eller en skipskaptein, ansvaret er altså veldig stort. Dommen har blitt brukt som grunnlag for straffutmåling i liknende saker.

Krimvakta imponerer

Hvilke seksjoner i politiet samarbeider dere mest med?

– Vi har et veldig godt samarbeid med

krimvakta, og vi er utrolig imponert over de anmeldelsene de skriver, sier Vassend. Begge overbetjentene har vært med på temadager initiert og organisert av Krimvakta, hvor de har hjulpet til med å lage tiltakskort over blant annet arbeidsulykker, som brukes aktivt ute på stedet. I tillegg til å samarbeide med lokalt politi hadde det vært nyttig å utveksle erfaringer med etterforskere som jobber med miljøraker andre steder i landet. Det har vært vanskelig å finne tid til å holde kontakten med de andre politidistriktene, men nå som Oslo politidistrikt endelig har fått en miljøkrimkoordinator, håper de at hun kan opprette et godt samarbeid med de andre koordinatorene i Norge.

Hva er de største utfordringene dere møter på i etterforskningen? – I arbeidsmiljøsaker er ofte utenlandske personer involvert, og da går det mye tid til oversetting og koordinering av

tolker. Ellers kan det i startfasen av en ny sak være uklart hvilke lovparagrafer som er aktuelle og ikke, og hvilke tilsynsmyndigheter vi skal forholde oss til.

I tillegg kan oppfølging av pårørende ta tid og være krevende, men det er en viktig del av jobben, og Vassend og Støversten gjør alt de kan for at de pårørende skal føle seg ivaretatt. En annen utfordring er at politiadvokatene kan være mye borte fra arbeidsplassen fordi de er i retten over lengre tid. I skrivende stund er det kun to jurister som dekker miljøfaget på hele avsnittet.

– Ideelt sett hadde vi ønsket oss jurister som var 100 % dedikert til miljøraker. Det tror vi hadde ført til enda bedre resultater.

I dag har juristene ansvar for både etterforskning av økonomisk kriminalitet og spesialetterforskning.

Den siste tiden har det vært skrevet mye om kranulykker i media, og om at bransjen kan være «skitten». Dette er fra en Oslo pd-sak.

Samlet kreftene i internasjonal miljørettet tilsynsaksjon

Kilde: **Miljødirektoratet**

I oktober har norske myndigheter deltatt i en internasjonal tilsynsaksjon for å avdekke og forebygge miljøkriminalitet til sjøs. Aksjonen kalt «30 days at sea» er ledet av Interpol.

Sjøfartsdirektoratet, Kystverket, Miljødirektoratet, Økokrim, Kystvakten og Sjøforsvaret har deltatt med nasjonale aksjoner, og har gjennomført tilsyn om bord på risikoskip langs Norskekysten.

– Dette er et kjempeviktig tema, og at norske myndigheter nå samler kompetansen, gjør oss bedre rustet til å håndtere saker om miljøkriminalitet i fremtiden, sier sjøfartsdirektør Olav Akselsen.

Marin forurensning er et stort problem både i nasjonale og i internasjonale og farvann. Overtredder som fører til forurensning av sjø og kyst, kan i verste fall være en risiko for liv og helse. Hvert år havner rundt 12 millioner tonn plast i havet, og skip blir sendt til ulovlig opphugging på strender i Asia.

I tillegg står skipsfarten for en stor del av utslippene til sjø og luft. Det anslås at skipsfarten bidrar med cirka 20 prosent av Europas totale utslipp av svoveldioksid, SOX.

Utslipp og forurensning fra skip utgjør alvorlige trusler mot miljøet og havets økosystem. Den internasjonale aksjonen retter søkelyset

både mot ulovlig eksport av skip til opphugging (ofte kalt beaching), søppelhåndtering ombord i skip, svovelinnhold i drivstoff og annen forurensningsproblematikk.

– Vi har et omfattende internasjonalt regelverk for å hindre at avfall, inkludert utrangerte skip, fører til miljøskade i andre land. Erfaringene fra oppfølging av slike saker viser at et godt samarbeid mellom myndighetene gir et godt grunnlag for å kunne avdekke ulovlige forhold. Denne internasjonale aksjonen er et viktig tiltak for å styrke samarbeidet, sier Ellen Hambro, direktør for Miljødirektoratet

« Hvert år havner rundt 12 millioner tonn plast i havet, og skip blir sendt til ulovlig opphugging på strender i Asia

Kriminalitet mot dyr

Veileder for samarbeid mellom Mattilsynet og politiet

Ny veileder for dyrekrimssaker

Av: **Ole Johan Røykenes**, Sør-Vest politidistrikt (kilde: KO:DE)

Ny veileder for dyrekrimssaker beskriver hva som er politiets ansvar og oppgaver i saker som gjelder dyrevelferd, og hvilken rolle Mattilsynet har.

Veilederen er en skjematisk håndbok som redegjør for ansvar og aktuelle lovbestemmelser.

Den gir tips om samarbeid, viser til erfaringsutveksling og sist gjennomgås også praktisk tilnærming til mediehåndtering.

De fleste miljøsakene som politiet håndterer, krever samarbeid med eksterne etater og forvaltningsmyndigheter. Her kan også veilederen være nyttig som en generell oppdatering.

Bot og inndragning for manglende overtidsbetaling

Av: ØKOKRIM

I en ØKOKRIM-sak vedtok et polsk entreprenørselskap en bot på en million kroner for manglende overtidsbetaling tidligere i høst. Selskapet får inndratt to millioner kroner i sparte lønnsutgifter.

I forbindelse med et tilsyn på en byggeplass i Oslo i februar 2014 fikk Arbeidstilsynet mistanke om at det ble jobbet utover normal arbeidstid til tross for at entreprenørens lister over lønnede timer i det vesentlige viste 7,5 timers arbeids-

dager fra mandag til fredag. Tilsynet anmeldte entreprenøren til ØKOKRIM i april 2014.

ØKOKRIMs etterforskning, som blant annet innebar ransaking og gjennomgang av en stor mengde bevismateriale i utlandet, viste at arbeiderne som regel jobbet 9,5 timer på hverdager og i tillegg cirka fem timer en eller flere lørdager i måneden. Forholdet pågikk i vel ni måneder og omfattet i de fleste månedene noen titalls arbeidere.

Overtredelsene gjelder manglende betaling

for arbeidede timer utover 37,5 timer per uke, herunder overtidstillegg, og brudd på rammene for alminnelig arbeidstid, samt manglende oversiktslister over hvor mye den enkelte arbeider har jobbet. Videre er det tre forhold som gjelder å ha arbeidere i stillas med for stor glippe mot bygg og noen steder manglende rekkverk eller for svak fundamentering.

Et byggherreselskap vedtok i januar i år en bot på 500 000 kroner for sikkerhetsmangler i samme sakskompleks.

Tømming av gamle oljetanker: Viktig å unngå utslipp

Av: Solveig Ravnum, biolog ØKOKRIM

Bruk av mineralolje (fyringsolje og parafin) til oppvarming av boliger, offentlige bygg og næringsbygg skal forbys fra 1.1.2020, dermed må mange tømme oljetankene sine før den tid, og dette kan medføre problemer i form av forurensende utslipp.

Til nå har vi sett flere tilfeller av lekkasje av olje fra gamle oljetanker, noen ganger som følge av tømming. Tankene og rørene er gjerne fra 1960-tallet og er gamle og rustne. Noen ganger kan oljen lekke ned i grunnen under tanken og ikke oppdages før tanken fjernes. Andre ganger kan man være mer uheldig og få et utslipp til et vassdrag i nærheten.

I 2015 var Norges totale utslipp 53,9 millioner tonn CO₂. Av dette utgjorde fyring med fossil olje og parafin 739 000 tonn CO₂. Regjeringens forslag beregnes å redusere utslippene med 340 000 CO₂ i året. Unntak fra forbudet blir gitt i noen praktiske og økonomiske tilfeller.

Fyringsolje består av flere kjemiske komponenter, noen som er akutt giftige og andre som har langsiktig toksisk effekt, for eksempel ved at de er kreftfremkallende. Noen av komponentene i oljen vil enten fordampe, nedbrytes raskt av UV-strålene i sollys eller brytes ned av mikroorganismer i løpet av de første dagene. Men resten – opptil 50 prosent – vil bli værende i miljøet lenge og kan påvirke planter og dyr i lang tid etter et utslipp. Disse oljekomponentene kan for eksempel i kontakt med vannmasser emulgere til små partikler eller til større tjæreklumper og havne i ulike deler av vannsøylen: noen vil sedimentere, noe vil holde seg flytende en stund, og noe vil bli skylt inn på land der de blir liggende på strender og svaberg. De som havner i sedimentet kan bli værende der svært lenge og lekke ut litt og litt over tid. De mest nedbrytingsresistente er også de mest toksiske, for eksempel ulike typer poly-aromatiske hydrokarboner

(PAH-er) som Benzo [a] pyren som er svært kreftfremkallende.

Kystverket er ansvarlige for all akutt forurensning, og de pleier å ta prøver for egne analyser og vurderinger. Men det er veldig viktig at politiet selv tar prøver dersom det er mulig. Disse bør helst tas så fort som mulig, på glassflasker eller i glassbeholdere, enten vannprøver, sandprøver eller jordprøver. For eksempel finnes noen billige og bra glassbeholdere på Claes Olsson, men alle kommunale laboratorier for analyse av drikkevann låner gjerne ut fine glassflasker. Prøvene kan leveres eller sendes til ALS eller til Eurofinn. Det anbefales å ta minst to like prøver fra samme sted, og minst 1 liter vann eller minst 100 ml sand eller jord. For vannprøver gjelder det å ta en nullprøve oppstrøms utslippet også, i tillegg en prøve fra selve kilden også dersom den er kjent. Døde dyr kan også være interessant i noen tilfeller, for analyse av kjemikalier.

Tverrfaglighet ved miljøkrimavdelingen

Jeg hadde min første dag i ØKOKRIM 1. oktober 2018. Her skal jeg jobbe som spesialetterforsker på Miljøteamet. Dette blir et spennende område å jobbe på og utfordringene vil nok bli mange. Da er det godt at man har kollegaer med så ulik kompetanse å spille på.

Selv er jeg utdannet diplomøkonom på BI og tok høsten 2014 «Finansiell etterforskning og inndragning» på Politihøgskolen. Før ØKOKRIM jobbet jeg åtte år på økoteamet i Asker og Bærum, nå Oslo politidistrikt, der arbeidsopp-

gavene spente fra mindre konkurssaker, bedrageri- og utroskapsaker til bistand på større org. krim saker. Jeg har tidligere jobbet flere år i det private næringslivet og erfaringene herfra har kommet godt med i jobben i politiet, blant annet ved at jeg har fått kjennskap til krav som stilles til private firmaer opp mot offentlige myndigheter. Jeg gleder meg til å ta fatt på jobben sammen med hyggelige kollegaer som har så spennende bakgrunner/erfaringer og sammen skal vi gjøre det beste på miljøområdet.

Ny nasjonal miljøkrimkoordinator i ØKOKRIM

– tilbake til kriminalitetsområdet hun brenner for

Tuva Brørby er det nye faglige kontaktleddet mellom politidistriktene og overordnet myndighet innenfor miljøkrimområdet. Fremover skal hun samordne politiinnsats på tvers av etats-, politidistrikts- og fylkesgrenser, og følge opp internasjonale forespørsler og kontakter.

Tuva har bakgrunn fra miljøkrimavdelingen i ØKOKRIM, Finans- og spesialetterforskningsseksjonen i Oslo politidistrikt og hun har studier i bekjempelse av miljøkriminalitet. Tuva har også flere års erfaring fra generell etterforskning i Oslo politidistrikt, og i tillegg kan vi nevne at hun har vært hundefører og jobbet som lensmannsførstebetjent ved Kautokeino lensmannskontor i Finnmark.

De fire siste årene har Tuva jobbet som lærer ved Politihøgskolen, der hun har undervist bachelorstudentene i etterforskning, tatt

studier i pedagogikk og bidratt med et kapittel om tverretattlig samarbeid i den nye etterforskningsmetodeboken (les mer om den i Miljøkrim 1, 2018).

Nå er hun altså glad for igjen å jobbe med miljøkriminalitet – det kriminalitetsområdet hun virkelig brenner for. En sentral del av hennes arbeid går ut på å holde kontakt med miljøkrimkoordinatorne i politidistriktene, herunder delta på ulike miljøforum, bistå med utarbeidelse av trusselvurderinger basert på miljøanalyser i distriktene og holde seg oppdatert på hva skjer på miljøkrimområdet. En sentral del av rollen som nasjonal miljøkrimkoordinator er også å være en pådriver for metodeutvikling og etterretningsutveksling, samt skrive, utrede og holde foredrag om temaer knyttet til miljøkriminalitet.

Som nasjonal miljøkrimkoordinator skal Tuva også drifte sentrale miljørelaterte IKT-løsnin-

ger, som inkluderer formidling og oppfølging av miljøtemaer på Kilden og KO:DE, og hun skal utføre politifaglig arbeid innenfor miljøkriminalitet og bistå med kompetanseutvikling i politiet.

Tuva er opptatt av at miljøkriminalitet skal få den plassen handlingsplaner, rundskriv og andre direktiver sier at miljøkriminalitet skal ha, og at politiet er rustet til å håndtere og etterforske saker som omhandler miljøkriminalitet gjennom tilstrekkelig kunnskap, kompetanse, ansvarsfordeling og ressurser. Politiet er i disse dager fremdeles i en omorganiseringsprosess og da er det særlig viktig at de som har en rolle innenfor miljøkriminalitet tar og får den plassen miljøkriminalitet skal ha. Politiet har en viktig rolle i å ivareta våre felles verdier og livsgrunnlag, og det ansvaret må vi ta på alvor.

Ny utgave av Norsk rødliste for naturtyper

Kilde: **Artsdatabanken**

35 fagekspertene har i snart ett år jobbet med å vurdere naturtypers risiko for å gå tapt fra Norge. Andre utgave av Norsk rødliste for naturtyper ble lansert 21. november (lenke).

I Norsk rødliste for naturtyper 2018 er 257 naturtyper vurdert. Av disse står 126 på Rødlista og 75 er vurdert som truet.

Av alle vurderte naturtyper er 132 (51 %) vurdert som intakt. Det vil si at de har liten eller ingen risiko for å gå tapt. Ingen naturtyper har gått tapt fra norsk natur i løpet av vurderingsperioden på 50 år, men ca 30 % er vurdert som truet.

De rødlistede naturtypene, er vurdert til en av følgende kategorier: gått tapt CO, kritisk truet

CR, sterkt truet EN, sårbar VU, nær truet NT eller datamangel DD. Truete naturtyper tilhører kategorien CR, EN eller VU. Disse naturtypene har høy til ekstremt høy risiko for å gå tapt for norsk natur hvis de rådende forhold vedvarer. Naturtyper vurdert som intakte står ikke på Rødlista. Nedenfor har vi listet opp tre nye oppføringer i rødlista for naturtyper.

Olivinskog. Olivinskog er en sjelden type furuskog som finnes i små, få og spredte områder. Den vokser i skogbunn med olivinstein, som inneholder mineralet olivin. Dette utvinnes aktivt gjennom bergverksvirksomhet. Ekspertene skriver at et par, og til dels større lokaliteter av olivinskog har gått tapt på grunn av bergverk. Utvinning av olivin forventes også å påvirke

denne naturtypen vesentlig i årene framover. I tillegg forventes skogbruk å påvirke tilstanden i olivinskog som finnes på produktiv mark, både gjennom flatehogst og eventuell etablering av gran. Naturtypen vurderes som «sterkt truet».

Bildet er av olivinfuruskog i Bjørkedalen, Møre og Romsdal. Foto: Tor Erik Brandrud, Norsk institutt for naturforskning, lisens: CC BY 4.0.

Korallrev. Korallrev finnes over store deler av verden, men ingen andre steder er det registrert så mange rev som i Norge. Sularevet ved øya Sula utenfor Trøndelag er verdens største kaldtvannskorallrev. Korallrev er vurdert til «nær truet» i Rødlista.

Ekspertene skriver at mellom 30 og 50 prosent av alle rev utenfor Norskekysten er skadet av bunntåling i større eller mindre grad. Med en

fortsatt stor trållaktivitet kan flere rev kan forsvinne helt, slik det for eksempel er observert i flere områder utenfor Midt-Norge. Flere rev er også vernet, men skade på korallrev som enda ikke er oppdaget må fortsatt påregnes. Samlet sett er arealet de siste 50 år anslått til å ha blitt redusert med mindre enn 20 prosent. Foto: Hans Tore Rapp, Universitetet i Bergen, lisens: CC BY 4.0.

Jordpyramide. Jordpyramider er en søyleformet landform som består av hardpakket morenemateriale, og som dannes under veldig spesielle forhold. De eneste kjente jordpyramidene i Nord-Europa finnes i Norge. I hovedsak i Sel i Guldbrandsdalen (Kvitskruiprestane), men også i Skåbu og Dovre.

I Sel står jordpyramidene i en bratt skåning. Flere av dem har falt i senere tid, og det dannes

ikke nye fordi all morenesanden er vasket ut og fordi skråningen i hovedsak står i rasvinkel. Derfor regner ekspertene det som sannsynlig at jordpyramidene i Sel vil ha falt innen 50 år. I Skåbu og Dovre er pyramidene ikke så velutviklede, men de vil trolig ha en levetid som er noe lengre. Naturtypen vurderes som «kritisk truet». Foto: Lars Erikstad, Norsk institutt for naturforskning, lisens: CC BY-SA 4.0.

Politioverbetjent Torvild Selås. Kilde: Lindesnes 3. oktober.

Høy selvjustis og hyggelige snikfiskere...

Av: **Redaksjonen**

...var det som møtte både politiet og Fiskeridirektoratet en tidlig mandagsmorgen i den ytre skjærgården på grensen mot Mandal i en aksjon om noen fritidsfiskere.

Fiskerne som ble holdt under observasjon med kikert på avstand, fisket sammen under et såkalt samfiske. Det er ikke lov å benytte

mer enn ti hummerteiner per båt under årets fiske, men under aksjonen kom det frem at fiskerne hadde satt ut 21 teiner, hvorav elleve ble beslaglagt.

Fiskeridirektoratet opplever å få inn mange tips fra folk. Vår oppfatning er at det er en høy selvjustis bland hummerfiskere, sier Roy Rasmussen, inspektør i Fiskeridirektoratet. Som

også uttrykker at det er erfarne fiskere med godt utstyr etter boka som har holdt på med den ulovlige fiskingen. De ulovlige fiskerne var også av det litt hyggeligere slaget og gjorde ifølge politiet ingen forsøk på å bortforklare seg. Snarere ønsket de å vippse politiet for boten på stedet.

Rådyr ved Bærums verk

Henning Hovland (se mer av hans arbeid på www.framesby.me)

Hvis du har et bilde du vil dele med oss, send ditt bidrag til miljokrim.okokrim@politiet.no med beskrivelse (motiv/sted).

Tekst: Forsker **Siv Rebekka Runhovde**, Politihøgskolen / Foto: **xxx**
// siv.rebekka.runhovde@phs.no

Foto: Viltvokter på patrulje i Uganda.

«Krigen mot krypskytterne»

– En desperat og kontraproduktiv strategi

«Krig» har blitt en vanlig metafor for bekjempelse av naturkriminalitet i Afrika. Lovbruddene knyttes til organisert kriminalitet, terrorisme og nasjonal sikkerhet, noe som brukes for å legitimere strenge repressive tiltak og skjerpede straffer. De fleste gjerningspersonene er imidlertid ressursvake lokale som begår lovbrudd ut ifra et behov for ernæring. Uklare skiller mellom krigføring og kriminalitetsbekjempelse leder til brudd på menneskerettighetene og kontraproduktive responser.

Ulovlig jakt og handel med truede arter. Krypskyting og ulovlig handel med truede dyre- og plantearter øker. Ikoniske afrikanske arter som elefant, neshorn og pangolin trues av utryddelse, og situasjonen i mange nasjonalparker og verneområder er alvorlig og desperat. Væpnede krypskyttere utgjør en reell trussel for både viltvoktere og dyreliv i Afrika. Siden potensialet for økonomisk fortjeneste er stort og det ofte kreves høy grad av profesjonalitet for å drive ulovlig jakt, transport og salg i stor skala, antas det at organiserte kriminelle er involvert. Denne typen kriminalitet hevdes dessuten å bidra til konflikter og politisk uro i mange afrikanske land fordi den er en finansieringskilde for terrorister og opprørsgrupper og dermed utgjør en trussel mot nasjonal og global sikkerhet (se for eksempel UNODC, 2016).

Påstanden om at krypskyting finansierer terrorisme, er kontroversiell og omdiskutert, og hevdes å bygge på anekdoter mer enn på

konkrete bevis (Duffy, 2016; Maguire & Haenlein, 2015). Like fullt har den materielle konsekvenser på bakkenivå, og koblingen vies betydelig interesse fra verdenssamfunnet gjennom for eksempel FN, Interpol og ikke-statlige organisasjoner (NGOer).

Bruk av krigsmetaphorer er en effektiv måte å skaffe oppmerksomhet rundt et tema på, noe «krigen mot narkotika» og «krigen mot terror» er eksempler på. Det har også medført og legitimert inhumane strategier som rammer de svakeste i samfunnet. I dag brukes ordet «krig» til å beskrive både trusselen krypskytterne representerer, og reaksjonen man mener er nødvendig for å bekjempe den.

Naturforvaltningen i Afrika «militariseres» gjennom bruk av væpnede patruljer, militære strategier og militær teknologi i form av sporingsutstyr og overvåkning fra helikopter, fly og droner i nasjonalparker og naturreservater, og en rekke ikke-polisiære aktører deltar. Bruken

av militærstrategier i bekjempelsen av naturkriminalitet har blitt kalt en «kontraproduktiv distraksjon» som undergraver innsatsen ved å redusere støtten til naturforvaltning i lokalsamfunnene som lever nærmest dyrene (Duffy, 2016). Fra et rettssikkerhetsperspektiv er spørsmålet hvilken påvirkning denne utviklingen har på rettsprosesser og på hvordan mistenkte behandles i rettsapparatet. Og ikke minst – hvem er det som arresteres og straffes?

Situasjonen i Uganda. Uganda ligger i Øst-Afrika og har et variert landskap med grønne åser, snødekte fjell, savanne, regnskog, våtmarker, elver og store innsjøer. Dette gir også et svært variert dyre- og planteliv. Den ville bestanden av neshorn er utryddet, og antallet elefanter som drepes for elfenben, øker. Uganda er likevel ikke et åsted for nedslakting av elefanter i det omfang man har sett i andre afrikanske land som Tanzania, Sør-Afrika og Zimbabwe.

Nasjonalparker og verneområder i Uganda er opprettet primært ut ifra et ønske om inntekt gjennom økoturisme. Samtidig utestenges lokal-

befolkningen, og de forbys å bruke naturressursene i området. Naturforvaltning kan slik føre til økt fattigdom for mennesker som i generasjoner har vært avhengige av naturressursene for mat, medisiner, ved og byggematerialer. Den kan da oppleves som både illegitim og undertrykkende (Tumusiime m.fl., 2011). Det er flere meldinger

« Den avskrekkende effekten av militærstrategier er usikker, og de gjør heller ingenting for å bedre levekårene eller skaffe til veie alternative mat- eller inntektskilder

om brudd på menneskerettighetene etter trakkering og tvungen utkastelse av lokale som bor i områdene rundt nasjonalparkene.

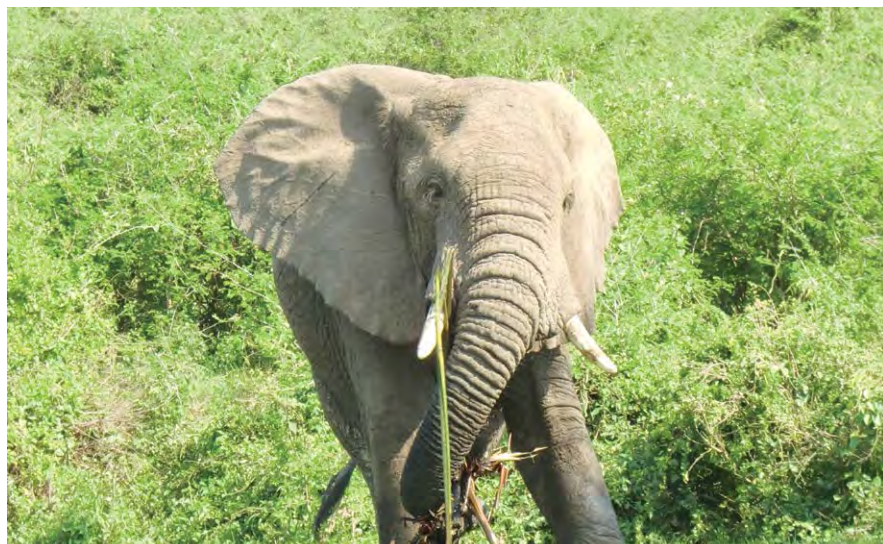
Uganda var et britisk protektorat fra 1894

til 1962. Dagens politivirksomhet er bygget på restene av en paramilitær politimodell britene utviklet for å kontrollere den innfødte befolkningen, og grensene mellom det konvensjonelle politiet, militæret og andre sikkerhetsstyrker er uklare (Kagari & Edroma, 2006). Det statlige Uganda Wildlife Authority har hovedansvaret for lov og orden i nasjonalparkene. Deres viltvoktere får trening i militære operasjoner og kontraetterretning, og soldater fra hæren bistår ved å patruljere i parkene. President Yoweri Museveni har gitt ordre om å skyte for å drepe mot mistenkte krypskyttere, og det oppfordres til tett samarbeid med sikkerhetsstyrker i kampen mot krypskytterne (Tetana, 2014).¹ Situasjonen i Uganda er således en illustrasjon på hvordan krigsretorikk og repressive virkemidler brukes og videreføres gjennom presedens satt i andre land hvor omfanget av ulovlig jakt og handel er mer dramatisk.

En studie basert på intervjuer med viltvok-

1. Tilsvarende ordre er gitt i Den sentralafrikanske republikk, Malawi, Tanzania og Zimbabwe (Neumann, 2004).

Krypskyting og ulovlig handel med truede dyre- og plantearter øker. Ikoniske afrikanske arter som elefant, neshorn og pangolin trues av utryddelse, og situasjonen i mange nasjonalparker og verneområder er alvorlig og desperat.

tere og politietterforskere i Uganda viser at de fleste lovbrudd begås av lokale som jakter for mat til seg selv eller for å selge byttet på det lokale markedet. De jakter på arter som villsvin og antiloper, de sanker ved og byggematerialer, eller de lar husdyrene sine gresse på innsiden av parkgrensen. De jakter med spyd, snarer og feller, men også med gevær.

Når noen blir siktet, gis de ofte et valg mellom bot og fengsel. Siden mange ikke har midler til å betale, ender mange i fengsel, med de negative konsekvensene det kan ha for familie og levekår.

På spørsmål om hva som utgjør hovedutfordringene for kontrollvirksomheten, nevner informantene først og fremst mangel på grunnleggende utstyr og konvensjonell kapasitetsbygging. Viltvokterne etterspør støvler, vannflasker, kompass og teltutstyr. Politiet ber om

trening i sporsikring og etterforskning, og har behov for datamaskiner, drivstoff og helsetilbud. Funnene fra studien eksemplifiserer dermed at løsningene som foreslås for å bekjempe naturkriminalitet på politisk nivå nasjonalt og internasjonalt, i liten grad svarer på de lokales hovedutfordringer og behov (Runhovde, 2017).

Et sammensatt problem. Når det er mange ulike motiver for å drive ulovlig jakt, må man også ha mange ulike kontrolltiltak. Lokale jegere risikerer allerede arrestasjon og straff når de tar seg inn i parkene. Den avskrekkende effekten av militærstrategier er usikker, og de gjør heller ingenting for å bedre levekårene eller skaffe til veie alternative mat- eller inntektskilder. Militarisering og repressive tiltak håndterer bare én side av problemet og ser ut til å skyve fokus bort fra langsiktig sosialforebyggende arbeid i

lokalmiljøene. Krypskytterne er dessuten mange og letterstattelige, og innsatsen mot disse kan ikke gå på bekostning av konvensjonelt politiarbeid i form av etterforskning og påtale av dem som står bak og organiserer slik kriminalitet. Dette er imidlertid tidkrevende og møysommelig arbeid.

Krigsretorikk og militarisering bidrar til å viske ut skillet mellom krigføring på den ene siden og kriminalitet og kriminalitetskontroll på den andre, og det gir et bilde av krypskyttere som fiender av staten. Og når krypskyttere forstås som fiender, kan de straffes i forkant av ugjerningen, fordi fiender per definisjon har onde hensikter (Zedner, 2010). Dette kan påvirke viltvokternes interaksjon med lokalbefolkningen og føre til mer motvilje og konfrontasjon. Tall på hvor mange krypskyttere som er drept i afrikanske nasjonalparker, er upålitelige og sjeldne.

Dersom viltvoktere og politi ikke klarer å skille mellom legitime og illegitime mål, dvs. mellom profesjonelle som jakter på elefanter på oppdrag fra organiserte kriminelle, og lokale som jakter for mat, risikerer sistnevnte å bli utslått i en tilspisset «krig mot krypskyttere».² Viltvokterne er også utsatt, da områder hvor det er utstedt ordre om å skyte for å drepe, utgjør et farlig arbeidsmiljø (Messer, 2000). Viltvokterne blir således også ufrivillige deltakere i en væpnet konflikt. Få har økonomisk frihet til å si opp eller skifte jobb om de skulle ønske det, og de tvinges dermed til å forbli i et risikabelt yrke, ofte uten nødvendig utstyr og med lav lønn.

Ulovlig jakt er kriminalitet, ikke krig.

Det er god grunn til å stille spørsmål ved utviklingen som skisseres over. For det første indikerer forskning at teorien om at det er en sammenheng mellom naturkriminalitet, terrorisme og sikkerhetshensyn, har fått fotfeste fordi den sammenfaller med en eksisterende bekymring rundt nasjonal og global sikkerhet og utvidelsen av terrornettverk. Samtidig gir denne forbindelsen nasjonalstater, NGOer og den private sikkerhetsbransjen tilgang til ressurser som er forbeholdt sikkerhets- og antiterroriltak. Altså tjener en slik forbindelse en rekke politiske og institusjonelle interesser, og den legitimerer å etablere og opprettholde organisasjoner med mandat til å gjøre noe med problemene.

For det andre reduserer krigsretorikk og militarisering et svært utfordrende og sammensatt problem som involverer transnasjonale kriminelle nettverk, til en krig mellom krypskyttere og viltvoktere. Bristepunktet nærmer seg for mange arter, og situasjonen er kritisk. Noe må gjøres, men det må gjøres riktig. Militære

strategier signaliserer handlekraft og kan virke avskrekkende på kort sikt. På lang sikt risikerer man imidlertid at de gjør mer skade enn nytte ved at de svekker forholdet til lokalsamfunnet og går på bekostning av tradisjonell kriminalitetsbekjempelse. Som forskningen fra Uganda antyder, konstrueres det et feilaktig bilde av problemet, og reaksjoner basert på myter og stereotypier er lite effektive.

Sist, men ikke minst, synes desperasjonen å rettferdiggjøre ekstreme virkemidler og en umenneskelig retorikk. Problemet med krigsmetaphorer er at de tilslører mer enn

de opplyser, og gjør at man glemmer de moralske vilkårene for å «gå til krig», som at krig skal være siste utvei etter at alle andre alternativer er forsøkt, at det er en rimelig sannsynlighet for suksess, og at det er proporsjonalitet, altså at fordelene er flere enn ulempene (Childress, 2001).

Det finnes ingen enkle løsninger så lenge den internasjonale etterspørselen driver den ulovlige jakten. Siden problemet er så sammensatt, må tiltakene tilpasses den spesifikke konteksten, og utformes slik at de kan komme både dyr og mennesker til gode på lang sikt.

Referanser

- Childress, J. F. (2001). The war metaphor in public policy: Some moral reflections. I J. C. Ficarrotta (Ed.), *The Leader's Imperative: Ethics, Integrity, and Responsibility* (s. 181–197). West Lafayette, Indiana: Purdue University Press.
- Duffy, R. (1999). The role and limitations of state coercion: Anti-poaching policies in Zimbabwe. *Journal of Contemporary African Studies*, 17(1), s. 97–111. doi:10.1080/02589009908729640.
- Duffy, R. (2016). Militarising Conservation: A Triple 'Fail' for Security, People and Wildlife.
- Kagari, M., & Edroma, E. (2006). *The police, the people, the politics: Police accountability in Uganda*. Nairobi: Commonwealth Human Rights Initiative (CHRI).
- Maguire, T., & Haenlein, C. (2015). An illusion of complicity. Terrorism and the illegal ivory trade in East Africa.
- Makoye, K. (2014). Anti-Poaching Operation Spreads Terror in Tanzania. Hentet fra <http://www.ipsnews.net/2014/01/anti-poaching-operation-spread-terror-tanzania/> [Lest 24.1.2017].
- Messer, K. (2000). The poacher's dilemma: The economics of poaching and enforcement. *Endangered species update*, 17(3), s. 50–56.
- Runhovde, S. R. (2017). Comparing Discourse to Officer Perceptions. The Problems of 'War' and Militarization in Wildlife Crime Enforcement. *Critical Criminology*. doi:10.1007/s10612-017-9360-0.
- Tetana, P. (2014). Shoot poachers on sight – Museveni. Hentet fra <http://busiweek.com/index1.php?Ctp=2&pl=678&plv=3&sr1=> [Lest 13.9.2016].
- Tumusiime, D. M., Vedeld, P., & Gombaya-Ssembajjwe, W. (2011). Breaking the law? Illegal livelihoods from a Protected Area in Uganda. *Forest Policy and Economics*, 13, s. 273–283.
- UNODC. (2016). *World wildlife crime report. Trafficking in protected species*. New York: United Nations.
- Zedner, L. (2010). Security, the state, and the citizen: The changing architecture of crime control. *New Criminal Law Review: In International and Interdisciplinary Journal*, 13(2), s. 379–403. doi:10.1525/nclr.2010.13.2.379.

2. Dette skjedde i Tanzania 2014 da bevæpnede sikkerhetsstyrker gikk ukritisk til angrep på lokalbefolkningen i forbindelse med en anti-krypskyting-kampanje, noe som resulterte i alvorlige overgrep som rammet både mennesker og husdyr (Makoye, 2014).

Tekst: seniorrådgiver, veterinær **Johan Teige**, Mattilsynet, region Øst
// johan.teige@mattilsynet.no

Etterforskning av fjøsbranner

Mattilsynet og politiet bør samarbeide tettere og mer aktivt i etterforskningen av branner i driftsbygninger med husdyr.

Politiet skal etterforske alle branner. Mattilsynet ønsker at undersøkelsene også kan avdekke om kravene i regelverket om å forebygge branner og brannvarsling har vært overholdt. Der det er avtalt et tett samarbeid mellom Mattilsynet og politiet i dyrekrimprosjekter, bør etterforskning av fjøsbranner inngå som en oppgave i disse.

Branner i dyrehold skal kunne oppdages tidlig

Dyrevelferdsloven hjemler krav som skal bidra til å hindre at det oppstår brann i driftsbygninger med husdyr og at en eventuell brann blir oppdaget og slukket før den fører til at dyr blir skadd og omkommer. Mattilsynet har tilsynsmyndighet for regelverket og forvaltningskompetanse om dette. Mattilsynet ønsker derfor å bli mer involvert i politiets undersøkelser av branner i driftsbygninger med husdyr.

Alvorlige brudd på regelverket om dyrevelferd blir sjelden avdekket

Politiets etterforskning avklarer sjelden om kravene etter dyrevelferdsloven har vært oppfylt før brannen. Trolig blir mange regelbrudd derfor ofte ikke fulgt opp i dag.

Grove brudd på regelverket for dyrevelferd, kan trolig avdekkes gjennom et tettere samarbeid mellom politiet og Mattilsynet i brannetterforskningen.

Kravene i dyrevelferdsregelverket omfatter

- konstruksjonsmåte og vedlikehold av driftsbygninger for husdyr
- kontroll og vedlikehold av elektriske anlegg i bygningen
- muligheter for å evakuere dyr
- et fungerende brannalarmanlegg
- tilgjengelig brannslukningsutstyr

Kravene i dyrevelferdsloven gjelder uansett alder på bygningen

Forskrifter til plan- og bygningsloven og brann- og eksplosjonsloven inneholder flere av de samme kravene som dyrevelferdsregelverket. En vesentlig forskjell er at kravene etter dyrevelferdsloven gjelder uavhengig av tidspunktet for når en bygning med tilholdsrom for husdyr er oppført, og branninstallasjoner er installert.

Landbrukets Brannvernkomité

Landbrukets Brannvernkomité (LBK) arbeider for å forebygge branner i landbruket. LBK er et samarbeid mellom landbruksorganisasjoner, myndigheter og forsikringsselskaper, og har 24 medlemsorganisasjoner. Mattilsynet, Direktoratet for byggkvalitet (Dibk) og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) er statlige etater som deltar i dette samarbeidet.

Antall branner i driftsbygninger går ned

LBK fører statistikk over branner i driftsbygninger og erstatningsbeløp etter brannene, med tall fra DSB og forsikringsselskapene. Antall branner i driftsbygninger har i de siste årene vist en gledelig nedgang, etter at det i en lang periode var økning i slike branner nesten hvert år, med en topp i 2014. Det er store forskjeller i antallet branner mellom fylkene. Brannene har medført skadeserstatninger fra forsikringsselskapene på inntil over 350 millioner kroner i løpet av et år (høyest i 2013).

Lite statistikk over husdyr som omkommer i branner

Antall branner som har berørt dyr, og hvor mange dyr som har omkommet, finnes det dårlig statistikk for. LBK har oversikt over 14 branner der husdyr var berørt i 2016. I 2017 var antallet betydelig lavere (8 branner), og hittil i 2018 (per 11. oktober) har vi registrert 5 husdyrbranner. Landbrukets Brannvernkomité har anslått at mellom 10 000 og 20 000 husdyr omkommer i branner hvert år. Tallet domineres av branner i driftsbygninger med fjørfe. I en enkelt brann i et fjørfehus kan 10 000 – 15 000 dyr omkomme.

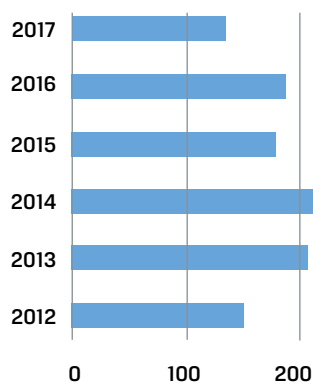
Mattilsynet kan pålegge bonden å følge regelverket

Mattilsynet har virkemidler for å sikre at dyreholdere overholder kravene i dyrevelferdsloven. Tilsynsarbeidet er basert på rutinemessig tilsyn,

tips fra publikum og tilsynskampanjer, men det er ikke kapasitet til å føre tilsyn med alle dyrehold.

I 2015 ble det gjennomført en tilsynskampanje om brannsikring i svinehold. 648 svinehold ble besøkt. Besetningene var for det meste tilfeldig utvalgte. Antallet utgjorde ca 40 % av alle slaktegrisbesetninger i Norge. 52 % av besetningene hadde alle de pålagte brannsikringstiltakene på plass. Der det var mangler, gjaldt dette oftest tilgang på brannslukningsutstyr eller manglende eller mangelfullt utført faglig kontroll av det elektriske anlegget. Omlag 2/3 av alle landbruksbrannene oppstår i forbindelse med bruk av elektrisk strøm. Å unnlate å sørge for at det elektriske anlegget i driftsbygningen er i orden er et alvorlig brudd på regelverket hvis konsekvensen er at mange dyr omkommer ved en brann.

Mattilsynets tekniske kompetanse om brannsikring er begrenset. Likevel kan Mattilsynet som forvaltningsmyndighet bidra ved en brannetterforskning med å vurdere om det i forkant har forekommet regelbrudd som kan ha bidratt til omfanget av brannen. Ut fra funnene i tilsynskampanjen om brannsikring i svinehold kan vi anslå at det i halvpertene av brannene i driftsbygninger med dyr har vært mangelfull brannsikring etter kravene som er fastsatt i medhold av dyrevelferdsloven. Hvis dyr har blitt utsatt for ekstra påkjenninger og belastninger eller har omkommet i en brann og brannen kunne vært forhindret av regelkravene, kan regelbruddet være straffbart.

Antall branner i driftsbygninger

f

Tekst og foto: førstekonsulent **Paul Shimmings**, Norsk Ornitologisk Forening
// paul@birdlife.no

Sædgås skutt ulovlig mai 2017.

Mange fugler drepes ulovlig i Norge

Smugling av fugleegg, skyting av rovfugler, ulovlig jakt. Trodde du at denne typen kriminalitet tilhørte fortiden? Eller at dette ikke skjer i Norge? Nå har en ny undersøkelse avdekket at det årlig drepes mange tusen fugler ulovlig i Norge.

Hva regnes som ulovlige handlinger mot fugler?

På 1970- og 1980-tallet ble det viet mye medieoppmerksomhet til faunakrimsaker der både falkeegg og unge falker ble tatt i Norge. Takket være et omfattende samarbeid over landegrensene ble det rullet opp flere saker med både ulovlig besittelse av fredede fuglearter og ulovlige eggsamlinger.

I dag er det langt mellom de store rapportene om slike handlinger rettet mot fugler hos oss. Likevel foregår det fremdeles en del ulovligheter både her til lands og utenfor landets grenser.

Ulovlige handlinger mot fugler kan deles i flere kategorier:

- ulovlig jakt og fangst
- reirplyndring (der egg eller unger tas)
- fysisk ødeleggelse av reir og egg
- ulovlig salg av fugler, fugleegg og reir
- ulovlig eksport og import av fugler og egg
- bruk av giftstoff i åte i forbindelse med ulovlig predator kontroll
- jakt i verneområder
- jakt uten tillatelse fra grunneiere

Fuglene blir enten drept, for eksempel under ulovlig jakt, eller får færre unger, for eksempel

som følge av reirplyndring eller ødeleggelse av reir. Disse handlingene er ofte rettet mot bestemte arter, mens bruk av giftstoff i utlagt åte har mer tilfeldige ofre.

Ulovlig jakt inkluderer både jakt på arter som er fredet, jakt på jaktbare arter utenfor jaktse-
song og jakt uten tillatelse fra grunneiere. Jakt

« Noen fugler blir skutt selv om de er fredet, både på grunn av manglende artskunnskap og at man rett og slett ikke bryr seg om eksisterende lovverk

i verneområder er tilknyttet det siste punktet. Jakt med ulovlige typer våpen og/eller ulovlig type ammunisjon er også regnet som ulovlig jakt i denne sammenhengen. Under reirplyndring inkluderes både fjerning av egg og unger som er tatt til formål som falkonering, oppdrett eller samlinger. Med ødeleggelse av egg eller unger mener vi at disse blir knust eller drept slik at de ikke utvikler seg videre, og at selve reiret

også blir rasert. Ulovlig salg av fugler, egg og reir foregår stort sett i det skjulte, nettopp fordi det er ulovlig i de fleste land.

Faunakrim mot fugler i et internasjonalt perspektiv

BirdLife International publiserte i 2015 en oppsummering av omfanget av ulovlig jakt og fangst på fugler i middehavsområdet («The Killing: a view to a kill», *BirdLife International* 2015). Resultater fra et nytt prosjekt som tok med de øvrige landene i Europa samt Kaukasus ble publisert i 2017 («Review of illegal killing and taking of birds in Northern and Central Europe and the Caucasus», *BirdLife International*, 2017). Summerer man tallene fra disse to prosjektene, finner man at mellom 13,4 og 39,1 millioner fugler drepes ulovlig hvert år i denne delen av verden.

Noen av metodene som blir brukt, er rett og slett barbariske, slik som bruk av limpinner (der fuglene klebes fast på sittepinner, og enten avlives av jegere, eller dør en sakte, men sikker død) eller bruk av fotsaks. Egg eller unger tas i bruk i falkonering, der trente fugler brukes i oppvisninger. I noen land er trente rovfugler et statussymbol for de rike. Noen fugler blir skutt selv om de er fredet, både på grunn av manglende artskunnskap og at man rett og slett

ikke bryr seg om eksisterende lovverk. I noen områder er omfanget av ulovlig jakt såpass omfattende at politiet og oppsynet har en borti-mot umulig oppgave med å holde styr på dette.

Faunakrim mot fugler i norsk perspektiv

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) er den norske BirdLife-partneren. Som BirdLife-partner er NOF ansvarlig for å vurdere omfanget av faunakriminalitet rettet mot de ulike fugleartene i Norge hvert år.

Men hvordan kan man estimere omfanget av en ulovlig aktivitet? Dette er ingen enkel oppgave, det er ingen som banker på døra eller slår på tråden for å varsle at de har tatt fugleegg eller drept en fredet art. Utfordringen med å komme fram til sannsynlige tall på hvor mange individer av hver art som antas å bli drept ulovlig i Norge, er dermed stor.

For å kunne estimere hvor mange fugler og egg som tas ulovlig i Norge, må vi benytte oss av tilgjengelig tall, og samtidig bruke en del skjønn. NOF benytter derfor opplysninger fra medieomtaler, publikum, nettverk av medlemmer/kontaktpersoner, politiet og ØKOKRIM samt opplysninger fra landets største museer (som tar imot beslaglagt vilt, eggssamlinger o.l.).

Dessverre er dataene fra politiet og ØKOKRIM veldig grovt inndelt, slik at det er begrenset i hvilken grad NOF kan benytte materialet. Det er lite som indikerer hvilke fuglearter som er involvert. Det er heller ikke mulig å få en oversikt over saker som av ulike grunner er blitt henlagt. Her kan det nevnes at hovedårsakene til at en faunakrimsak henlegges, er ukjent gjerningsperson eller manglende bevis. Museene har ikke mottatt beslaglagte egg, skinn eller utstoppede fugler fra nyere tid.

Ved hjelp av det vi har klart å skaffe oss av opplysninger, er det likevel mulig å danne seg et grovt bilde av hvor omfattende faunakriminalitet mot fugler kan være i Norge i dag. Opplysninger

fra ulike rettsaker har vært til stor hjelp; det har også mediesaker, innrapporterte observasjoner om mistenkelig adferd og informasjon fra ulike kontaktpersoner.

Statistikken for fugler drept ulovlig hvert år presenteres i form av et minimums- og et maksimumsestimater. For Norges del er det anslått at mellom 5 200 og 34 500 fugler drepes på ulovlig vis hvert eneste år. NOF kjenner til hele 253 fuglearter som er blitt utsatt for kriminelle handlinger her til lands. I de fleste tilfellene er faunakriminaliteten rettet mot en bestemt art og skjer i form av reirplyndring, ødeleggelse av egg eller reir, eller jakt. Av og til annonserer uvitende at de har eggssamlinger eller utstop-

Den største miljøskaden skjer når det tas egg fra arter med små eller sårbare bestander, slik som hønsehauk, kongeørn, havørn og snøugle

pede fugler til salg, uten å være klar over at de bryter norsk lov, eller når det gjelder for eksempel CITES-arter, at de bryter internasjonale avtaler (Convention on International Trade in Endangered Species – CITES 2017). Det foregår også internasjonal handel med fugler, egg og andre produkter fra fugler. Slik virksomhet har vi ikke et klart bilde av i skrivende stund, men man leser stadig i avisen at personer blir tatt med dyreprodukter på vei inn i landet.

Noen giftstoffer har som formål å kontrollere arter som anses som skadedyr – som for eksempel insekter og smågnagere. Dessverre blir noen av giftstoffene også brukt mot fugler. I Norge er det få dokumenterte tilfeller av bruk av giftstoff mot fugler sammenlignet med for eksempel Storbritannia. Innfangning av og jakt

på fugler for utstopping og eggssamling er så vidt vi vet de vanligste formene for lovbrudd mot fugler i Norge, og de skjer antakelig i omtrent like stort omfang som annen ulovlig jakt.

Men hvorfor blir fuglene utsatt for slike handlinger her til lands?

Det er flere årsaker til faunakriminalitet rettet mot fugler i Norge. Blant annet er det knyttet en del spenning til det å samle egg, reir eller skinn til sjeldne fugler (samlemani). Det er også stor økonomisk verdi ved handel av egg og fugler (levende og døde). I Norge finnes det en del spesielle arter (nordiske spesialiteter) med ettertraktete egg. Et eksempel på en slik nordisk spesialitet er fjelljo, en art som hekker i høyere liggende områder. Egg fra norske fjelljo er funnet i eggssamlinger beslaglagt i utlandet. NOF estimerer at i overkant av 100 fjelljoegg blir tatt av samlere hvert eneste år, men at antallet også kan være over 1000 egg. Dette fra en art med en anslått bestandsstørrelse på 3 000–7 000 hekkende par (antallet vellykkede hekkinger avhenger imidlertid av god tilgang til smågnagere, og da spesielt lemen).

Noen fuglearter kommer i konflikt med næringsinteresser (f.eks. gjess i forhold til jordbruk). Mange gåsearter kan jaktes lovlig innenfor bestemte jaktsoner, eller det kan gis dispensasjon til å avlive gjess utenom jaktsonene der det er påvist beiteskader. Dessverre ser man at noen skyter gjess utenfor jaktsonene, eller de skyter arter som ikke er jaktbare.

Den største miljøskaden skjer når det tas egg fra arter med små eller sårbare bestander, slik som hønsehauk, kongeørn, havørn og snøugle – det finnes eksempler på at disse også utsettes for kriminalitet enten i form av samling, ulovlig jakt eller at de blir forstyrret med vilje under hekkingen.

Men hvilke arter er mest utsatt for ulovlig virksomhet i Norge?

Mellom 700 og 800 toppskarv skytes årlig i fylker uten tillatt jakt på arten. Dette er antallet toppskarv som innrapporteres som skutt av jegere, men vi vet ikke hvor mange som skytes av jegere uten å havne i SSBs statistikker

«Dømt for å ha skutt fredet falk», «Havørn tatt i revesaks, mann dømt til fengsel», «Fire menn anmeldt for ulovlig jakt».

Flere slike overskrifter har vært å finne i norske medier de senere årene. De skaper mye oppmerksomhet, spesielt siden det dreier seg om arter som er fåtallige i Norge.

Men også helt alminnelige arter som finnes over store deler av landet vårt, inngår i statistikken over fugler som er utsatt for kriminalitet, for eksempel i form av blåmeisegg som er funnet i eggssamlinger, eller svarttroster som er skutt med luftgevær midt i et boligstrøk. De fleste artsgrupper er utsatt for faunakriminalitet i en eller annen form (Figur 1).

Fiskemåke (1 000–10 000 individer drept årlig), gråmåke (1 000–10 000) og svartbak (500–5 000) topper listen over arter som drepes ulovlig i Norge. Disse er utsatt for ulike aktiviteter som eggssanking og avliving uten tillatelse. Eggssanking for matauk har en lang tradisjon langs kysten vår. Under dagens lovverk kan man sanke egg hos gråmåke og svartbak med særskilt tillatelse til og med 14. juni i Finnmark, Troms og Nordland, og til og med 20. mai i resten av landet. Gjentatte ganger rapporteres det om sanking utenom den lovlige perioden, og gjentatte ganger hører vi om egg som blir sanket uten grunneiers tillatelse.

Enkelte opplever måker som hekker i boligstrøk eller industriområder, som plagsomme, enten fordi de bråker mye, tilgriser nypolerte biler eller virker truende når de stuper mot mennesker for å forsvare egg eller unger. Kommunen kan gi dispensasjon til at reir kan fjernes, men kun i etableringsfasen – man har ikke lov til å ødelegge egg eller drepe ungfugler. Det finnes mange eksempler på at reir har blitt ødelagt, egg

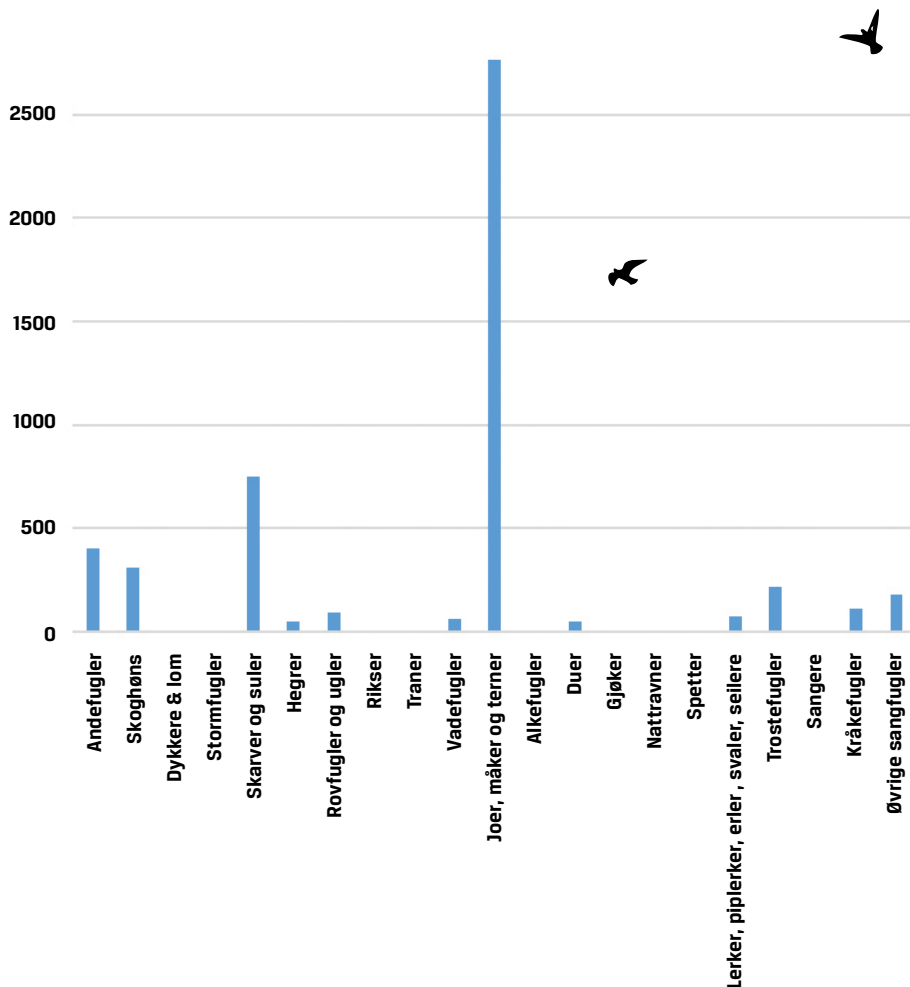
« Ulovlige handlinger kommer i tillegg til alle de andre truslene som arten utsettes for, inkludert endringer i mattilgang i havet og forurensning

fjernet og unger drept. Dette dreier seg først og fremst om fiskemåke, en art som trives godt i menneskers nærvær. I tillegg finnes det mange dokumenterte tilfeller der måker og andre fugler i byer er skutt «for moro skyld». Fiskemåke er oppført på den norske rødlisten i kategorien «nær truet». Ulovlige handlinger kommer i tillegg til alle de andre truslene som arten utset-

tes for, inkludert endringer i mattilgang i havet og forurensning. Hindres lovbrudd rettet mot denne og andre arter, bidrar vi til å fjerne en av flere faktorer som truer vår fuglefauna.

En forutsetning for å få jakte i Norge er at man har bestått jegerprøven, og at man kan bestemme arter i felt. Er man usikker på arten, bør man selvfølgelig ikke skyte, men dessverre skjer det gang etter gang at ikke-jaktbare arter drepes. Flere arter er så like at de lett kan forveksles i felt – det er derfor kursboka til jegerprøven har en omfattende seksjon om artskunnskap. I Norge har vi to arter skarv – storskarv og toppskarv. Storskarv kan skytes mellom 1. oktober og 30. november i hele landet, men i Møre og Romsdal og deler av Trøndelag er det kun lov å skyte ungfugler (med hvit buk). Toppskarv, derimot, kan kun jaktes i Finnmark, Troms, Nordland og deler av Trøndelag mellom 1. oktober og 30. november. Tallene fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser imidlertid at mellom 700 og 800 toppskarv skytes årlig i fylker uten tillatt jakt på arten. Dette er antallet toppskarv som innrapporteres som skutt av jegere, men vi vet ikke hvor mange som skytes av jegere uten å havne i SSBs statistikker. Situasjonen for toppskarv er ikke unik – det er flere ikke-jaktbare arter som skytes årlig i Norge, uten at dette rapporteres til SSB.

Figur 1. Minimum antall fugler som estimeres drept årlig i Norge, sortert på artsgrupper

Rovfugler utsettes fremdeles for faunakriminalitet

Ser vi på kongeørn (Figur 2), viser tallene at de fleste lovbruddene på 1980-tallet dreide seg om ørner som ble oppbevart ulovlig (enten lagret i fryser eller utstoppet), men arten ble også utsatt for andre typer kriminalitet. På 1990-tallet ble en stor, ulovlig handel med rovfugler avdekket, og her var det også flere kongeørner involvert. På 1990-tallet ble en del døde kongeørner beslaglagt uten at typen lovbrudd ble nærmere spesifisert, men det er rimelig å anta at mange av disse skulle stoppes ut. På 2000-tallet var det noen tilfeller av eggssamling og forstyrrelser av hekkende kongeørner, men det som dominerte i dette tiåret, var en økning i tilfeller der kongeørner ble drept med giftåte. Etter 2010 har kongeørn blitt skutt ved flere anledninger. Reir plyndres, reir ødelegges og voksne fugler blir utsatt for så mye forstyrrelser at de avbryter hekkingen. Dette er det ingen tvil om. Dagens trusler fra menneskelig hold er kanskje av en litt annen karakter enn for noen tiår tilbake. Disse opplysningene om kongeørn viser hvordan truselen mot én enkelt art kan endre seg over tid,

men også at det har foregått ulovlige handlinger mot denne arten over lang tid.

Hvor i Norge foregår det faunakriminalitet rettet mot fugler?

Faunakriminalitet rettet mot fugler er påvist i samtlige av landets fylker. NOF har imidlertid identifisert fire områder der det foregår mer faunakriminalitet enn i landet for øvrig: (1) hele Finnmark, (2) Helgelandskysten i Nordland, (3) Engerdal kommune i Hedmark, og (4) Jæren i Rogaland.

Disse områdene er pekt ut på bakgrunn av antall tilfeller der lovbrudd er mistenkt eller påvist, uavhengig av områdenes landareal eller antallet individer (fugler) utsatt for denne kriminaliteten.

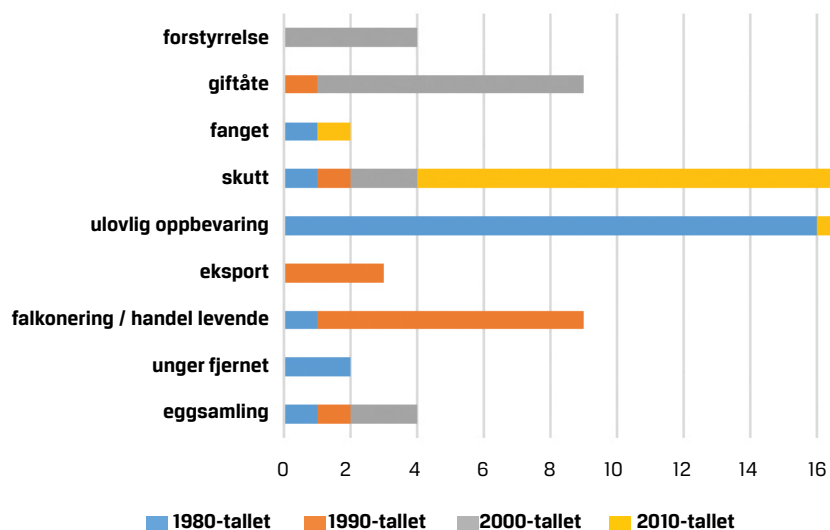
Faunakrim i Norge i et internasjonalt perspektiv

Selv om tallene for Norge er små sammenlignet med andre europeiske land, er det liten tvil om at faunakriminalitet også foregår hos oss. Noen av artene som berøres, har vi et internasjonalt forvaltningsansvar for. Flere arter

er nordiske spesialiteter, som gjør de til et enda mer attraktivt bytte for de kriminelle. Selv om totalantallet fugler estimert drept ulovlig i Norge er ganske lavt relativt sett, kan vi ikke akseptere at mellom 5 200 og 34 500 individer blir drept ulovlig hvert år.

Sluttord

Selv om antallet fugler drept i Norge er mye lavere enn i en del andre land, er det ingen grunn til å la være å fokusere på problematikken. Vi vet ikke hvor store mørketallene er. Det vi vet med sikkerhet, er at dagens metoder for innsamling av fugleegg, for eksempel, er langt mer avanserte enn for et par tiår tilbake. Med dagens teknologi kan kriminelle lettere finne fram til bestemte steder der fuglene og deres reir befinner seg, og hvor ugjerningen kan gjennomføres. Samtidig kan man argumentere med at dagens teknologi gjør det enklere å avsløre faunakrim enn før. Det kan blant annet tas DNA-prøver av beslaglagte egg, falkeunger eller liknende. I dag har mange med seg gode fotoapparater ut i naturen, og bilder har vært viktige bevis i en rekke saker.

Figur 2. Kjente lovbrudd mot kongeørn i fire tiårsperioder: fra 1980-tallet til 2010-tallet. I tillegg ble 41 kongeørner funnet død på 1990-tallet uten at det foreligger nærmere opplysninger om hvilken type lovbrudd de ble utsatt for.

Ulovlig bruk av klappfelle.

Tekst: politiadvokat **Magnus Engh Juel**, ØKOKRIM / Foto: miljøkoordinator **Asbjørn Vigane**, Sør-Vest politidistrikt
// magnus.ENGH.juel@politiet.no

Det anslås det at gjennomsnittlig 24 millioner fugler årlig drepes eller fanges ulovlig i landene rundt Middelhavet og Midtøsten. Over 75 prosent av det ulovlige uttaket rammer arter i ordenen spurvefugler.

Alle fugler små de er – kommer ei tilbake!

Titalls millioner trekkfugler tas av dage under ulovlig jakt i Middelhavsregionen og Midtøsten. Hvert år.

Problemet er betydelig. Trekkfugler rammes hardt av ulovlig jakt i landene rundt Middelhavet og Midtøsten. Omfanget er usikkert. Tallmaterialet som foreligger, levner imidlertid liten tvil om at problemet er omfattende. I en nylig rapport publisert av BirdLife International, et globalt partnerskap av frivillige organisasjoner for fuglevernere som Norsk Ornitologisk Forening er tilsluttet, anslås det at gjennomsnittlig 24 millioner fugler årlig drepes eller fanges ulovlig i landene rundt Middelhavet og Midtøsten. Over 75 prosent av det ulovlige uttaket rammer arter i ordenen spurvefugler.

I løpet av tre tettepaktede dager i våres fikk undertegnede grundig opplæring i omfanget av ulovlig jakt på trekkfugler og utvekslet erfaringer med andre påtalejurister i landene som rammes av kriminaliteten. Men først litt mer om tematikken.

Grensekryssende kriminalitet

Hvor foregår ulovlig jakt av et slikt omfang? Og hvorfor? Motivene for jakten varierer med fugleart og geografi. Noen spurvefugler kan oppnå en kilopris på opp mot tusen kroner i det svarte restaurantmarkedet i Europa. Spesielt i Italia er etterspørselen stor etter lekkert anrettede spurvebryst, enten som et stivt pri-

set gourmetmåltid eller som tradisjonsmat på vertshus. I Egypt foregår den ulovlige jakten fortrinnsvis som matauk, mens i Tunisia er hovedformålet å få tak i levende spurvefugler til de mange samlerne i landet som holder dem i bur i tråd med tradisjonen. Migrerende rovfugl er et yndet jaktobjekt som ledd i ulovlig jakt for å verne småvilt og husdyr, et velkjent problem også i Norge, og innen organisert kriminalitet

« Ulovlig jakt på trekkfugler har det til felles at den har virkninger utover jurisdiksjonen hvor kriminaliteten begås

som levende fangst for salg til høystbydende. Levende falker er et etterspurt statussymbol i enkelte pengesterke miljøer i Midtøsten hvor ett individ alene kan være verdt over hundre tusen kroner i det svarte markedet.

Ulovlig jakt på trekkfugler har det til felles at den har virkninger utover jurisdiksjonen hvor

kriminaliteten begås. Dermed rammes alle land som befinner seg langs en trekkfuglroute direkte av den ulovlige jakten. Trekkfuglenes mobilitet gjør de særlig utsatte, da de bokstavelig talt flyr mellom ulike stater hvor spesielt håndhevingen av lovverket varierer sterkt.

Hvordan kan den ulovlige jakten bekjempes? Internasjonalt samarbeid og kunnskapsoverføring mellom politi og påtalemyndighet i de berørte statene er utvilsomt et viktig virkemiddel for å bekjempe denne formen for miljøkriminalitet.

Arbeidsgruppe i Spania

I vakre fjellomgivelser en liten time nord for Madrid deltok undertegnede 9.–11. mai i en arbeidsgruppe på vegne av ØKOKRIM. Arbeidsgruppemøtet ble arrangert av European Network of Prosecutors for the Environment og sekretariatet for Konvensjonen om vern av trekkende arter av ville dyr (Bonnkonvensjonen). Formålet var å gi påtalemyndigheten i de berørte statene opplæring i utfordringene ved ulovlig jakt på trekkfugler og å utveksle erfaringer og knytte kontakter. Foruten representanter fra Middelhavslandene var både svensk og skotsk påtalemyndighet til stede med erfarne jurister. Spanias miljøvernminister åpnet seminaret og

ga inntrykk av at vertslandet tok både arrangementet og problematikken på alvor. Vi fikk deretter en inngående presentasjon av omfanget av denne kriminalitetsformen. Presentasjonen til Dr. Vicky Jones fra Birdlife International var spesielt informativ og ga et urovekkende bilde av nåsituasjonen gjennom grundige statistiske beregninger og analyser.

Interessant var det også å høre om pågående og avsluttede straffesaker knyttet til ulov-

rommet og rundt middagsbordet på kvelden var det utbredt enighet om behovet for spesialiserte etterforskere og jurister som kan følge straffesakene i disse miljøkrimsakene tett. Det var inspirerende å høre om erfaringene til kolleger fra andre deler av Europa som støter på mange av de samme kriminalitetsutfordringene på miljøfeltet som her hjemme. Faktorene ukjent gjerningsperson, uavklart åsted og uklart omfang av en eventuell forbrytelse er ikke overraskende like utfordrende i etterforskningen av ulovlig jakt i Spania og Sverige som i Norge.

« Libanons presentasjon viste imponerende handlekraft fra myndighetenes side for å etablere og håndheve et godt regulert og datadrevet system for jakt

Flere fugler tilbake neste år?

Uansett hvor fruktbart et arbeidsgruppemøte måtte være, er det krevende å få bukt med en så utbredt og sammensatt kriminalitetsutfordring som ulovlig jakt på trekkfugler. Landenes ulike økonomiske ressurser står sentralt, både med tanke på motivasjonen for kriminaliteten og myndighetenes ressurser til å bekjempe den. Straffereaksjonene på lovovertrедelse er også svært varierende. Et nedslående eksempel kom i en presentasjon fra italiensk

påtalemyndighet. Ulovlig jakt på en skalletibis resulterte i betinget bot. Fuglen som ble skutt og drept, var radiomerket ettersom den var en del av et EU-finansiert prosjekt hvor over fire millioner euro var investert for å gjenintrodusere 119 skalletibisindivider i Sør- og Mellom-Europa.

Samtidig var det oppløftende at enkelte land faktisk kunne vise til en meget positiv utvikling. Libanons presentasjon viste imponerende handlekraft fra myndighetenes side for å etablere og håndheve et godt regulert og datadrevet system for jakt, inkludert fuglejakt som har lange tradisjoner i landet. Den lille øystaten Malta kunne også skilte med en mer handlekraftig og systematisk tilnærming til bekjempelse av ulovlig fuglejakt. Malta ligger midt i en svært trafikkert trekkfuglroute hvor det tradisjonelt har foregått svært mye ulovlig fuglejakt gitt øystatens beskjedne befolkning. Oppstramming av lovverket og ikke minst intensivert håndheving av jaktovertrедelser gir trekkfuglene bedre garantier for at Malta blir en tryggere øy å passere. Kanskje vender flere fugler tilbake neste vår.

lig jakt på fugler blant annet i Spania, Italia og på Malta. I de påfølgende diskusjonene i møte-

I vakre fjellomgivelser en liten time nord for Madrid deltok undertegnede 9.-11. mai i en arbeidsgruppe på vegne av ØKOKRIM. Arbeidsgruppemøtet ble arrangert av European Network of Prosecutors for the Environment og sekretariatet for Konvensjonen om vern av trekkende arter av ville dyr.

I oktober 2014 døydde ein polsk mann då dumparen han førte, ramla utfor ein tipp. Den omkomne brukte ikkje setebeltet og vart kasta ut av førarhuset då dumparen rasa nedover tippen.

Kven har det overordna HMS-ansvaret på ein arbeidsplass?

Det ansvaret legg hos den verksemda med breiast og mest varig eller stabil tilknytning til den samla aktiviteten på arbeidsplassen, skriv Høgsterett i ein dom frå september.

I oktober 2014 døydde ein polsk mann då dumparen han førte, ramla utfor ein ca. 32 meter høg tipp. Entreprenørselskapet han jobba i, vart ved dom i Agder lagmannsrett av 19. mars 2018 (LA-2017-91744) ilagt 600 000 kroner i bot for brot på arbeidsmiljølova § 19-1 første til tredje ledd, jf. § 4-1 første ledd, jf. § 3-1 andre ledd bokstav c, jf. internkontrollforskrifta § 5 nr. 6, jf. straffelova 1902 § 48a. På tippen han køyrde utfor, var det ingen såkalla tippstokk eller noko anna innretning som skulle hindre at bakhjula kom utfor kanten dersom han rygga for langt med dumparen, jf. arbeidsplassforskrifta § 2-20 fjerde ledd:

«Fast tippsted for last og andre områder hvor bruk av kjøretøy kan innebære særskilt fare, skal ha sperreinnretning som hindrer utforkjøring.»

Det var brukt ei gravemaskin på tippen, og ho kunne ha vore brukt som godkjend sperreinnretning, men ho var ikkje der på ulykkesdagen.

I den same saka vart pukkverket som entreprenøren var engasjert av, dømt for ikkje å ha overhalde det såkalla hovudverksemdansvaret. Kort fortald inneber det at ei verksemd er ansvarleg for å koordinere HMS-arbeidet til

alle verksemdene på ein arbeidsplass. Meir info om dette finn du på www.arbeidstilsynet.no/

« Det er ofte «tuvlete» å setje saman rett lovremse i miljø saker, sidan heimelsrekka gjerne er lang og utilgjengeleg, og lite er lagt inn i BL

Dumparen vart ståande med fronten mot tippen etter å ha rasa ned frå toppen.

[hms/samordning/](#). Pukkverket anka saka til Høgsterett, som avsa dom i saka 18. september i år (HR-2018-1769-A).

Lovremsa

Det er ofte «tuvlete» å setje saman rett lovremse i miljøsaker, sidan heimelsrekka gjerne er lang og utilgjengeleg, og lite er lagt inn i BL i førelegget og i dommen frå lagmannsretten var heimelsrekka for pukkverket: arbeidsmiljølova § 19-1 første til tredje ledd, jf. § 2-2 første ledd, jf. forskrift om utføring av arbeid § 27-2 første til femte ledd, jf. straffelova 1902 § 48a. Som følge av god argumentasjon frå forsvararen i anka til Høgsterett, endra vi heimelsrekka til: arbeidsmiljølova § 19-1 første til tredje ledd, jf. § 2-2 andre og tredje ledd, jf. forskrift om utføring av arbeid § 32-1, jf. § 27-2 første til femte ledd. Forsvararen var svært nøgd med endringa og korleis ho vart grunngjeve, og det reduserte tvistepunkta for Høgsterett. Slik vart endringa grunngjeve:

«Årsaken er at påtalemyndigheten er enig i at utførelsesforskriften § 27-2 femte ledd mest riktig skal hjemles i arbeidsmiljøloven

§ 2-2 annet ledd, ikke første ledd. Ut fra grunnlaget i forelegget og sakens faktum er anklagen mot pukkverket at det som hovedbedrift ikke hadde en (skriftlig) Helse-, Miljø- og Sikkerhetsplan (HMS-plan) overhodet og dermed heller ikke en HMS-plan som anga målene, tiltakene og fremgangsmåten for hovedbedriftens samordning av HMS-tiltakene. Ansvaret for så vidt gjelder entreprenøren sitt arbeid på tippen strekker seg ikke lenger enn at det i planen skulle vært angitt hvordan pukkverket hadde iverksatt tiltak for at det var sikkert på tippen og at noen (entreprenøren) hadde ansvar i så måte.

Høgsterett kom til at det berre kan vere ei hovudverksemd for ein arbeidsplass. Ansvaret kan ikkje splittast opp geografisk eller funksjonelt.

Ansvaret etter arbeidsmiljøloven § 2-2 første ledd går lenger: Da hadde pukkverket også vært ansvarlig for løpende sikkerhetstiltak på tippen til enhver tid, ikke bare samordningen av denne sikkerheten. Paragraf 2-2 første ledd gjelder tilfeller hvor for eksempel en vikar eller håndverker fra et annet firma kommer inn i en kortere periode for å utføre en konkret oppgave, jf. Fougner m.fl. Kommentartutgave til Arbeidsmiljøloven § 2-2 pkt. 1.1 og Jakhell m.fl., Kommentartutgave til Arbeidsmiljøloven § 2-2 v/Anita Hegg, note 1. Som der angitt, er Rt. 1988 s. 692 (Konsoll) illustrerende for ansvaret etter første ledd bokstav a, men altså ikke for samordningsansvaret etter § 2-2 annet ledd, som i vår sak er spesialregulert i utførelsesforskriften § 27-2 femte ledd.

Uansett om det argumenteres for at pukkverket hadde et videre ansvar etter arbeidsmiljøloven § 2-2 første ledd bokstav a, er det samordningsansvaret i HMS-planen etter utførelsesforskriften § 27-2 femte ledd

Samordning av verne- og miljøarbeid på arbeidsplass med flere arbeidsgivere (arbeidsmiljølovens § 2-2)

Kopi: slås opp på arbeidsplassen

Arbeidsplass/prosjekt		Adresse		Telefon	
Nedenfor er det fastslått hvilken virksomhet som regnes som hovedbedrift, og hvilke virksomheter som til enhver tid driver virksomhet på denne plassen. Ifølge arbeidsmiljølovens § 2-2 (se info-knappen) har hovedbedriften ansvaret for å samordne de enkelte virksomhetenes verne- og miljøarbeid. Hver arbeidsgiver skal sørge for at egen virksomhet er i henhold til arbeidsmiljølovens bestemmelser, slik at sikkerhet og velferd for arbeidstakerne ivaretas. Videre skal hver arbeidsgiver medvirke til å sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø for alle arbeidstakere på arbeidsplassen. Hovedbedriften sørger for at samordningen av verne- og miljøarbeidet gjøres kjent for verneetjenesten og tillitsvalgte i alle virksomheter, og for at kopi av skjemaet slås opp på arbeidsplassen.					
Hovedbedriftens navn		Adresse		Telefon	
Leder for samordningen		Verneombud/hovedverneombud		Tidssom for samordningen	
Virksomheter som omfattes av samordningen. (Listen må ajourføres. Er det mer enn 7 virksomheter som omfattes av samordningen, så bryk flere skjemaer.)					
Navn	Adresse	Telefon	Tilsen (fra - til)	Verneombud/hovedverneombud	Arbeidsgivers/arbeidsleders underskrift
Sted og dato		For hovedbedriften		Underskrift	

Best. nr. 504 (Godk.) september - 2017 Elektronisk utgave

Samordning på arbeidsplass med flere arbeidsgivere

Der flere arbeidsgivere eller virksomheter driver virksomhet på samme arbeidsplass, skal hovedbedriften samordne verne- og miljøarbeidet.

Skjemaet på www.arbeidstilsynet.no/hms/samordning/ kan brukes til å dokumentere hvem som er hovedbedrift og hvilke virksomheter samordningen omfatter. Det er hovedbedriften som skal fylle ut skjemaet, med opplysninger om hvilke virksomheter som omfattes og aktuelle kontaktpersoner.

Skjemaet skal ikke sendes inn, men brukes som oppslag på arbeidsplassen til orientering for arbeidstakere, tillitsvalgte og vernepersonellet. Opplysningene skal kunne dokumenteres hvis Arbeidstilsynet ber om det.

forelegget og lagmannsrettens dom gjelder, slik at lovens § 2-2 annet ledd er riktig materiell hjemmel.

Etter undertegnendes syn er det mest riktig også å ta med forskriftshjemmelen i arbeidsmiljøloven 2-2 tredje ledd og straffebestemmelsen i utførelsesforskriften § 32-1.»

Høgsterett kunne dermed konsentrere seg om hovedspørsmålet i saka: Kva ligg i omgrepet «hovedbedrift» i arbeidsmiljølova § 2-2 andre ledd og utførelsesforskrifta § 27-2 femte ledd?

Kort sagt gjorde forsvararen gjeldande at entreprenørselskapet var hovudverksemd kun i den tida dei var inne med oppdrag. Entreprenørselskapet gjorde det meste av jobben, som var å rekne som eit einskild entreprisoppdrag om masseflytting, og var best eigna til å ivareta HMS for denne delen. Påtalemakta var sams i at ein måtte gjere ei konkret vurdering, men meinte det da måtte vege tungt på pukkverket var den aktøren byggherren og andre naturleg føreheldt seg til som ansvarleg på staden. Hovudverksemdansvaret skal ikkje rullere etter kven som har størstedelen av jobben, er inne med oppdrag til ulike tider og så vidare.

«Breiast og mest varig eller stabil tilknytning til den samla aktiviteten som skal koordinerast»

Høgsterett kom til at det berre kan vere ei hovudverksemd for ein arbeidsplass. Ansvarer kan ikkje splittast opp geografisk eller funksjonelt. I mangel av avklarande praksis kom Høgsterett til at det må gjerast ei konkret vurdering, der vurderingsemnet er:

«Emnet er kven som er nærast til å ha ansvaret for samordninga av HMS-arbeidet. Det er styrande at hovudverksemda har eit samordnande ansvar og at det berre kan

« I denne konkrete saka vart pukkverket difor rekna som hovudverksemd

vera ei hovudverksemd. Ein må samanlikne dei moglege ansvarlege opp mot kvarandre i lys av kven av dei som har breiast og mest varig eller stabil tilknytning til den samla aktiviteten som skal koordinerast.

Ein kan truleg ikkje stille opp ei heilt uttømande liste over dei ulike elementa i denne samanlikninga. Etter mitt syn er det behov for å sjå på både dei formelle og dei faktiske omstenda. Moglege kontraktsforhold mellom dei ulike arbeidsgjevarane vil kunne gje eit utgangspunkt; typisk vil ein posisjon

som underleverandør eller underentreprenør peike mot at verksemda ikkje skal reknast som hovudverksemd. Korleis samlokaliseringa har kome i stand, vil også spela inn. Det same gjeld at berre den eine av verksemdene er stasjonær, eller i alle fall har ei sterkare fysisk tilknytning til arbeidsplassen. Arten og omfanget av dei arbeidsoppgåvene som skal samordnast, vil også kunne vera relevant. Dersom det ligg føre ein etablert praksis i eller for bransjen, vil denne ha vekt.» (avsnitt 29-30)

I denne konkrete saka vart pukkverket difor rekna som hovudverksemd, mellom anna fordi det var den einaste varige arbeidsgjevaren på staden, og det var pukkverket som hadde engasjert entreprenøren.

Straffenivået ved dødsulykker i arbeidslivet er ikkje endeleg fastsett med denne dommen

Bota på 600 000 kroner som lagmannsretten hadde fastsett for pukkverket, var i tråd med aktør sin påstand for lagmannsretten. Den domfelte angreip ikkje straffutmålinga (og heller ikkje det sivile kravet) for Høgsterett for det høvet at selskapet skulle straffast. Aktør for Høgsterett varsla ikkje høre påstand enn den aktør for lagmannsretten hadde lagt ned. Bota i Høgsterett sin dom var difor også 600 000 kroner.

Tekst: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM
// kenneth.didriksen@politiet.no

– Den fysiske sikringen og den bygningsmessige sikkerheten er gjort diskret, men også maksimal. Jeg tror ikke det finnes noe museum i verden med bedre sikring enn det nye Munchmuseet som vi nå bygger. Trygve Lauritzen, sikkerhetssjef. (Foto høyre: Didriksen, venstre: Shutterstock).

Mesterlig beskytter

Trygve Lauritzen har de siste åtte årene vært sikkerhetssjef ved Munchmuseet på Tøyen i Oslo. Planen er at han skal passe på Munch frem til det nye museet i Bjørvika i Oslo sentrum åpner i 2020. Da pensjoneres Lauritzen, og ny sikkerhetssjef overtar ansvaret for Munch-samlingen.

Bakgrunn og sikkerhetstenkning

– Jeg jobbet med sikring av verdier i norske sparebanker fra 1977 til 1981. Da startet jeg for meg selv som rådgivende ingeniør innen sikkerhet. Lauritzen forklarer at hans jobberfaring og kompetanse primært er på dette feltet, ikke på kunst eller Munch.

Jeg hadde mitt eget firma i 29 år, hvor jeg jobbet med sikkerhet, sier han, og tenker tilbake på en karriere som hovedsakelig har bestått i å sikre andres verdier på en faglig god måte. Jeg hadde lite kunstkompetanse da jeg begynte på Munchmuseet, men jeg hadde jo jobbet som «huskonsulent» i Norges Bank i mange år gjennom mitt private firma. Der jobbet jeg blant annet med pengetransporter, og det er i prinsippet veldig likt det å frakte kunst.

Jeg ble ansatt på Munchmuseet i 2010, og noe av det første jeg begynte med, var å utar-

beide rutiner for internsikkerhet, sikkerhetsinstrukser og ikke minst beredskap. Jeg bygde opp dette slik jeg mente var nødvendig og formålstjenlig ut fra de store verdiene vi forvalter, og trusselen som eksisterte da.

To av mine hovedansvarsområder er beredskap og kriseledelse, fremholder Trygve Lauritzen, og forklarer at stillingsingsinstruksen hans er veldig enkelt formulert: sikre kunsten optimalt i enhver sammenheng.

Ja, allerede etter ranet av Skrik og Madonna i 2004 ble det investert mange penger i sikkerhet

Du la planer og utarbeidet instrukser, men fikk du økonomiske ressurser til nødvendige tiltak?

– Ja, allerede etter ranet av *Skrik* og *Madonna* i 2004 ble det investert mange penger i sikkerhet. I etterkant av hendelsen skrev nemlig Det Norske Veritas en rapport om hva som burde gjøres for å bedre sikkerheten, og det meste av det ble fulgt opp. Da jeg tiltrådte ved museet, startet jeg jobben med å lage systematiske planer for hvordan museet skulle organisere de anbefalte tiltakene fra DNV.

Kunstranene i Norge begynte allerede i 1994, forklarer Trygve Lauritzen. Da ble Munchs ikoniske *Skrik* stjålet. Riktignok ikke fra Munchmuseet, men fra Nasjonalgalleriet. Dette var det første store kunstranet her i landet og fikk stor medieoppmerksomhet.

Verket ble stjålet på en skremmende enkel måte ved at kunsttyver satt opp en stige til et

vindu, knuste vinduet og praktisk talt gikk inn og hentet ut maleriet. Dette skjedde paradoksalte nok samtidig som om «alle» var fokusert på åpningsseremonien til OL på Lillehammer...

Jeg reflekterte ikke så mye over kunsttyverier i 1994. Da var det vel OL som gjaldt. Jeg var en av flere sikkerhetsansvarlige på arrangementet, og jeg var den gang travelt opptatt med alt annet enn kunst.

Så sikkerhetstenkningen rundt kunst begynte allerede da?

– Det hadde jo ikke vært så mange store kunstran i Norge frem til da, i alle fall ikke som man kjente til. Dersom man ser på de empiriske dataene om slike hendelser, er det ikke så mye å hente. Jeg mener vi må begynne med forebyggende arbeid i mye større grad enn hva vi gjorde tidligere.

Forebyggende arbeid er også et prioritert område i politiet og en del av den nye strategiplanen?

– Ja, men når du gjør en god forebyggende jobb, så er det ikke alltid man ser resultatet av det. Dersom det ikke skjer noe uønsket med kunstsamlingen, eller andre verdier en beskytter, så har en jo gjort en god jobb, men det er jo ikke målbart, og da blir det paradoksalt nok ikke verdsatt.

Kunst og klimatrussel

– Når det gjelder Munchmuseet, så ønsker du kanskje ikke å si noe om verdiene dere forvalter..?

Nei, vi ønsker ikke å snakke om hvor store verdier vi har. Vi stopper der, sier Lauritzen med et smil, men forteller at museet forvalter 22 000 papirarbeider etter Munch. Totalt sett, inkludert malingstuber, pensler og alt slikt, omfatter sam-

lingen omtrent 45 000 objekter.

Det er totaliteten av det som var igjen etter Edvard Munch, konkluderer han.

... historisk sett en testamentarisk gave fra kunstneren?

– Ja, det var det. Det er jo Oslo kommune som er eieren vår, og så har vi en sponsoravtale med det japanske energiselskapet Idemitsu. De har vært en svært viktig sponsor for drift og utbygging av museet gjennom mange år.

Munch er jo den mest kjente norske kunstneren i utlandet. Hva er policyen for samarbeid med andre utstillere og for utlån og innlån av kunstverk?

« Ja, det hender at vi sier nei til utlån ut fra en sikkerhetsmessig vurdering

– Ja, policy... Det finnes to typer statsgarantier, forklarer Lauritzen. Den ene er innlån til Norge, dette er underlagt Kulturdepartementet, som forvalter statsgarantien. Det andre er utlån av kunst fra Norge. Utenriksdepartementet forvalter dette. Og tanken som ligger til grunn for statsgarantien fra UD, er at Munch representerer Norge og gjør Norge kjent i utlandet – og det er jo oppsiden av å ha en kunstner av Munchs format.

Så Munch brukes aktivt i markedsføringen av Norge?

– Ja, absolutt. Blant norske kunstnere er Munch og Ibsen i særklasse med tanke på internasjonal

berømmelse. Derfor har vi et nært samarbeid med ambassadene våre rundt om i verden ved slike utlån.

Og hva med sikkerheten ved utlån – hender det at dere nekter utlån?

– Ja, det hender at vi sier nei til utlån ut fra en sikkerhetsmessig vurdering, men også ut fra potensielle utlåneres muligheter til å forvalte kunstverkene tilfredsstillende basert på utstillingslokalenes fasiliteter, dvs. muligheten til å holde en jevn temperatur osv.

Hva er det vesentligste å ta hensyn til ved kunst-sikkerhet?

– Det er jo to ting da, det ene er tyveri, altså tapspotensialet i form av en villet handling, og så er det brann, som er den andre siden av det. Det er disse to parametrene som er viktige. Og selvfølgelig også dette med klima, understreker sikkerhetssjefen.

Vi må ha et klima som er forsvarlig, og det er vi svært strenge på. En temperaturendring fra 21 til 25 grader over lengre tid, er for så vidt ok, men skjer temperaturendringen veldig fort, så er det svært skadelig for kunsten. Dette er kunstfaglig kompetanse som jeg som sikkerhetssjef kan lite om, men det er disse tre parametrene jeg må ta hensyn til ved planlegging av sikkerhet. Videre skal vi jo også ha på plass beredskapsplaner og krisehåndteringsplaner dersom noe uforutsett skulle inntreffe under utlånet.

Tilgjengelighet

Hvordan håndteres utfordringen som ligger i at publikum skal kunne se Munchs kunst, versus tilstrekkelig sikkerhet?

– De er jo en hårfin balanse. Kuratorene vil jo at publikum skal oppleve kunsten så nært som mulig og faktisk se penselstrøkene i bildet. Det er jo en evig diskusjon hvordan vi skal løse dette med tilgang til kunsten, om innglassing av bilder osv.

Hvordan vil dette bli på det nye Munchmuseet? Vil publikum oppleve sikkerheten som så overveldende at museet minner om et Fort Knox?

– Den fysiske sikringen og den bygningsmessige sikkerheten er gjort diskret, men også maksimal. Jeg tror ikke det finnes noe museum i verden med bedre sikring enn det nye Munchmuseet som vi nå bygger. Men den menneskelige faktoren spiller alltid inn. Vi har lagt noen planer allerede, og nå har vi blant annet utdannet og trent vaktene våre til å gjøre en best mulig jobb ut fra det trusselbildet vi til enhver tid må håndtere.

Og når åpner det nye Munchmuseet?

– Åpningen av det nye Munchmuseet er planlagt for publikum i juni 2020. Administrasjonen vil imidlertid flytte inn 12. desember 2019, på dagen 155 år etter Munchs fødsel, må vite.

Museer og myndigheter

Nå synes jo Munchmuseet å sikre sine verdier bra. Har du noen tanker om øvrige museer i Norge med store verdier – er sikkerheten generelt god nok?

– La meg si det på følgende måte: Det er sårbarheten som er avgjørende, og hvert enkelt museum må jo vurdere den selv. Den nye måten å tenke risiko på er jo å bruke trekantfiguren med konsekvens, sårbarhet og verdi, det er det som lager risiko i dag. Når disse hjørnene

møtes, vurderer vi sikkerheten vår ut fra det.

Når det gjelder de andre museene, så vet jeg ikke i hvilken grad de bruker en slik figur eller andre teorier og metodikk.

Det er jo dette med verdi som styrer hvilke

« I min posisjon har jeg opplevd å få veldig god bistand fra både ØKOKRIM, Kripos og Oslo politidistrikt, ved behov

sikkerhetsforanstaltninger man skal legge opp til. Man bruker jo ikke tusen kroner på å sikre en hundrelapp, forklarer Lauritzen og fremholder betydningen av å følge med på trendanalyser fra etater og institusjoner som ØKOKRIM, Kripos, sikkerhetstjenestene og NSM. Her ligger det signaler som vi fanger opp og benytter, konkluderer han

Synes du myndighetene er flinke nok til å tenke sikkerhet rundt kunst og kulturminner?

– I utgangspunktet er det svært få tyverier fra museer i Norge. Riktignok stjeles det en del fra private hjem, men totalt sett er det veldig få hendelser og et lite omfang sett i forhold til andre utfordringer politiet nødvendigvis må bruke penger på.

I min posisjon har jeg opplevd å få veldig god bistand fra både ØKOKRIM, Kripos og Oslo politidistrikt, ved behov.

Jeg vil i denne sammenhengen trekke fram at det nå er opprettet næringslivskontakter

i hvert politidistrikt. Sett fra mitt ståsted er det ett av de virkelig positive grepene som har kommet ut av politiets omorganisering.

Kunst i innland og utland

Apropos nettverk, du er vel også engasjert i internasjonale sammenheng?

– Ja, jeg sitter i styret i ICOMS, International Committee for Museum Security. Det er en undergruppe av den internasjonale museumsorganisasjonen ICOM.

Hvilke oppgaver har ICOMS?

– Vi jobber for museumssikkerhet rundt om i verden gjennom opplysningsarbeid og bistand for å hindre tyverier og annen kriminalitet som kan true museene. Jeg drar faktisk på en konferanse i Nairobi om et par dager, hvor jeg skal holde et foredrag om «crisis management» for kollegene mine på museer i afrikanske land.

Synes du sikkerhetstenkningen har endret seg vesentlig i den perioden du har jobbet med dette?

– Å ja, det er store forandringer, det er det virkelige. Trusselen har økt, og trusselaktørene har endret seg.

Før hadde man jo bankran, det var jo nesten en del av hverdagen. Nå er det jo enklere å drive med eksempelvis CEO-bedrageri, der digitale penger havner rett inn på en konto. Dessuten har kriminaliteten blitt råere og mer voldelig, og i det siste også mer organisert.

Gjelder det også i kunstverdenen?

– Nå skal jeg ikke si så mye om hvordan det var før, men i de åtte årene jeg har hatt denne jobben, har trusselen blitt mye mer digital. Dette

med informasjonssikkerhet har for oss blitt veldig viktig. Det er helt essensielt å beskytte seg mot dataangrep på alle måter. Det må unngås at uvedkommende kan hacke seg inn på systemer og illegalt tilegne seg avgjørende informasjon. Det er blant annet helt avgjørende å beskytte all informasjon om logistikken ved kunsttransporter. Før fraktet man kunstverk hit og dit uten noen særskilt sikkerhet. Nå er det et helt annet regime på dette.

« Det er ikke sikkert at alle er klar over hvilke verdier man forvalter i hjemmet

Så kunsttransportene blir ikke færre, men sikrere?

– Det er i år ganske høy aktivitet rundt transport ved utlån av Munch. I løpet av det neste

året skal vi delta på utstillinger både i Saudi Arabia, Moskva, Tokyo og Kina, så interessen for Munch er økende.

Har du noen sikkerhetsråd til privatpersoner som har egne Munch-malerier eller -tegninger hjemme på stueveggen?

– Først bør man gjøre seg kjent med hvilke verdier man forvalter, og det er det ikke sikkert at alle er klar over. Og skal man sikre verdier, så vil det koste en del. Det er jo en prioriteringssak og en risikovurdering for den enkelte. Ønsker man å ha dyr kunst på veggene, så bør man jo vurdere hvilken risiko man er villig til å akseptere.

Mye av norsk kunst er jo en del av utsmykningen i kirkebygg. Sikkerheten der er vel ikke alltid på topp...?

– Det er den definitivt ikke. Jeg tror ikke man er bevisst konsekvensene av et tap. Byggene er jo som oftest kommunalt eide, og det er ikke penger til tilstrekkelig sikring. Da blir det å være

brannmann og slukke i etterkant, og det er stikk i strid med godt forebyggende arbeid. Det er jo også her en prioritering fra den enkelte eier, og for kirkebyggenes del er det nok dessverre økonomien i et trangt kommunebudsjett det står på.

Politiet spiller utvilsomt en viktig rolle i bekjempelsen av kunstkriminalitet – både med tanke på sikkerhet og forebyggende arbeid – og i etterforskningsfasen, dersom det oppstår hendelser. Hva mener du om politiets innsats her? Hva gjør vi bra, og hva bør vi bli bedre på?

– Som sikkerhetsansvarlig ønsker jeg mer informasjon fra Europol og Interpol om det som foregår i andre land, slik at vi får en slags makrooversikt over kunstyverier og andre hendelser. Å få vite om trender og trusler hadde vært svært nyttig for oss som sikrer store verdier. Slik jeg ser det i dag, er det veldig lite informasjon å få, og vi har i hvert fall et ønske om at vi skal bli mer oppdatert på hva som skjer ute i verden, trender osv., avslutter sikkerhetssjefen.

– Vi ønsker ikke å snakke om hvor store verdier vi har på museet, men museet forvalter 22 000 papirarbeider etter Munch, forteller Lauritzen. – Totalt sett, inkludert malingstuber, pensler og alt slikt, omfatter samlingen omtrent 45 000 objekter.

Lagmannsretten fant, i motsetning til tingretten, at Sogn og Fjordane fylkeskommune, i med-hold av kulturminneloven § 6 første ledd andre punktum, hadde fastsatt en særskilt sikringssone rundt kulturminnet, og at gravearbeidet i all hovedsak ble utført utenfor denne. Dette medførte ifølge lagmannsretten at femmetersregelen i § 6 andre ledd ikke kom til anvendelse i denne saken. A ble på denne bakgrunn frifunnet.

Det springende punkt i saken knyttet seg altså til hva som skulle til for at fylkeskommunen kunne sies å ha foretatt en grensefastsettelse av en sikringssone:

Spørsmålet er om gravearbeidene ble utført i eller utenfor kulturminnets sikringssone, jf. kulturminneloven § 6. Dette beror på om fylkeskommunen, i rapporten 30. oktober 2012, fastsatte en særskilt sikringssone etter § 6 første ledd andre punktum, slik at den ellers gjeldende femmetersregelen i bestemmelsens andre ledd ikke kommer

til anvendelse.

Ankeutvalget kom til at fylkeskommunens rapport fra registreringen av kulturminnet ikke kunne anses som en disposisjon som innebar en grensefastsettelse av en sikringssone. Høyesteretts konklusjon var viktig, da lagmannsrettens uriktige lovtolkning ville gitt ringvirkninger langt utover denne saken. Ankeutvalgets uttalelse om betydningen av fylkeskommunens registrering av et kulturminne er generelt utformet, og må sies å avklare spørsmålet:

Etter ankeutvalgets syn har lagmannsretten ved dette anvendt loven uriktig. Selv om det følger av Rt-2010-1293 at vedtak om sikringssone etter kulturminneloven § 6 første ledd kan foreligge uten et formelt vedtaksdokument, må det som et minimum kreves at det er foretatt disposisjoner som innebærer en grensefastsettelse. En ren registrering av kulturminnet, slik det er gjort i denne saken, kan ikke innebære at det foreligger et vedtak om sikringssone.

Runde to i lagmannsretten

Da lagmannsretten behandlet saken for andre gang, ble utfallet et annet. I tråd med aktors påstand ble tiltalte domfelt til 45 dager betinget fengsel og bot. Retten fant det skjerpende at han så vidt hadde rukket å vedta et forelegg for graving i et kulturminne, før han satte i gang nye gravearbeider på samme sted. Utsagnet til lokalavisen om at saken kun har tapere, er det imidlertid liten grunn til å slutte opp om. Tvert om, domfelte fikk en følbar reaksjon som ser ut til å ha individualpreventiv effekt – han uttalte til lokalavisen Firda at han ikke kom til å foreta ytterligere gravearbeider på stedet – samtidig som den inngår i rettspraksis for brudd på kulturminneloven og slik sett også har en allmennpreventiv effekt. At Høyesterett dessuten avklarte spørsmålet om sikringssoner, og dermed forhindret behovet for omregistrering av opp mot 150 000 kulturminner, var heller ingen ulempe (se også statsadvokat Nordheims refleksjoner rundt dette punktet).

Statsadvokat Ingvild Thorn Nordheim tok ut tiltale og var aktor ved andre gangs behandling i lagmannsretten. Her er noen refleksjoner hun har gjort seg rundt saken.

Det er ikke ofte det kommer inn slike saker til statsadvokatene, og det må understrekes at det er viktig at disse sakene gis den nødvendige oppmerksomhet. Helst er nok dette et område som tillegges en særskilt statsadvokat. Slik bør det også være i politiet.

Her ble det fra politiadvokaten innstilt på forelegg. Påtegningen tilbake gjaldt utferdigelse av tiltale og utførelse av aktoratet med henvisning til riksadvokatens rundskriv RA-1986-4 3. kapittel og relevant rettspraksis. ØKOKRIM var også kontaktet i denne saken. En ny politiadvokat fikk saken for tingretten, mens en annen politiadvokat gikk med saken i lagmannsretten.

Læringspunkter

I ettertid ser jeg at saken i det minste burde vært ført for retten av samme politiadvokat

i begge instanser. Kanskje burde statsadvokaten tatt saken fra begynnelsen av.

Det jeg sitter igjen med er at fylkeskommunens kulturavdeling sitter med en unik kompetanse på området. Det ble fra politiet først innstilt på godtagelse av den frifinnende dommen i fra Gulating lagmannsrett, men etter varsling fra fylkeskommunens kulturavdeling, anket jeg dommen da jeg fort forsto virkningene av å ikke anke den frifinnende dommen. Hvis denne hadde blitt stående, måtte registrering av kulturminner i «Askeladden» endres for om lag 150 000 registrerte automatiske fredede kulturminner.

Jeg fikk godt med dokumentasjon og innspill både fra fylkeskommunen, fra ØKOKRIM og fra Riksantikvaren. Dette gjorde at Høyesterett opphevet den frifinnende dommen på grunn av feil lovanvendelse. Under et saksforberedende

møte med fylkeskommunen fikk jeg også en god innføring i forvaltningsprosessen, samt en god forståelse av behovet for kulturminnefredning og betydningen av dette kulturminnet spesielt. Vi ble enige om hvem som skulle avgi forklaring i retten, og innenfor hvilke tema. De var godt forberedt som vitner, og gjorde et meget solid inntrykk.

I ny runde i lagmannsretten brukte jeg en del tid på å formidle betydningen av kulturminner og hensynene bak fredning, sette retten inn i saksgangen ved bruk av tidslinje, bruke bedre kart, samt innhentet fra Riksantikvaren vedtak og kart over der det er fastsatt særskilt sikringssone.

Samarbeidet med fylkeskommunen, Økokrim og Riksantikvaren har vært helt nødvendig for en god irettføring.

Tekst: teamkonsulent **Heidi Charlotte Horn Talgo**, ØKOKRIM / Foto: ØKOKRIM
// heidi.charlotte.horn.talgo@politiet.no

Hva er ENPRO?

ENPRO står for The Network of Prosecutors on Environmental Crime in the Baltic Sea Region. Et samarbeid mellom påtalemyndigheter i alle land som har kystlinje i den baltiske sjøregionen, dvs. medlemslandene til Østersjørådet Danmark, Estland, Finland, Tyskland, Latvia, Litauen, Norge, Polen, Russland og Sverige.

Enpro

For andre året på rad var ØKOKRIM ved miljøkrimavdelingen vertskap for det årlige ENPRO møtet. Dette er et møte for påtalemyndigheter som arbeider med miljøkriminalitet i medlemslandene i Østersjøregionen.

Formålet med møtene er blant annet å diskutere aktuelle saker og problemstillinger innenfor miljøkriminalitet, men også for å oppdatere en manual som er ment å fungere som en håndbok for myndigheter som arbeider med miljøkriminalitet og som trenger informasjon om rettssystemer og lovgivning i medlemslandene i Østersjøområdet.

Håndboken er basert på to rapporter utgitt av ekspertgruppen om miljøkriminalitet i Østersjøregionen i begynnelsen av det 21. århundre.

Den første rapporten som kom i mai 2000 presenterte og analyserte de faktiske juridiske og organisatoriske strukturer knyttet til miljøkriminalitet. Målet med den andre rapporten som kom i mai 2002 var å skape praktisk rådgivning i forbindelse med påtale om oljeforurensning i Østersjø-statene. Disse to rapportene ble slått sammen og er det som nå fungerer som ENPRO manualen og blir oppdatert årlig under møtene.

Møtet i år gikk over en og en halv dag og ble innledet av Statsadvokat Inge Svae-Grotli

ved ØKOKRIM, som også hadde et spennende foredrag om aktorering av saker om dyrevelferd. Den resterende tiden gikk med til president i Enpro; Dr. Ewald Brandt sin oppsummering av nye saker og rapporter siden forrige møtet, samt utveksling av erfaringer og kunnskap på tvers av de forskjellige landene. De representerte landene bestod av Sverige, Finland, Russland, Tyskland, Polen, Litauen, Latvia, og Estland. Møtet ble avsluttet med en vellykket ekskursjon til Holmenkollen sitt ski museum og hoppbakke.

Tekst: førstestatsadvokat **Hans Tore Hoviskeland**, ØKOKRIM / Foto under: **Svein Rune Kjøllestad**, Svalbardposten
// hans.tore.hoviskeland@politiet.no

Fra venstre assisterende sysselmann Berit Sagfossen, sysselmann Kjerstin Askholt, Hans Tore Hoviskeland, ØKOKRIM, og førstestatsadvokat Lars Fause, Troms og Finnmark statsadvokatembete.

Svalbard er en av Europas siste villmarker og skal bevares som et av verdens best forvaltede villmarksområder. Det er viktig å ta vare på artene på Svalbard. Av artene som er oppført på rødlisten, finner du blant annet isbjørn.

Turistkriminalitet i isbjørnens rike

Økt turisme på Svalbard gir nye kriminalitetsutfordringer. Torsdag 1. og fredag 2. november arrangerte Sysselmannen et møte om miljøkriminalitet.

På Svalbard har det blitt ført en bevisst politikk for å øke turismen. Dette har ført til endret aktivitet på øygruppa de siste årene. Turismen har også medført utfordringer for bekjempelsen av miljøkriminalitet. Ett eksempel er at turister går for nær isbjørnen og forstyrrer den. Samtidig har isbjørnen endret adferd og begynt å bevege seg stadig nærmere folk. Det er nå flere isbjørner som holder seg på vestkysten av Spitsbergen gjennom hele året. Andre eksempler er at turister tar med kulturminnegjenstander, kjører vannscooter eller går inn i områder der det er ferdselforbud.

Økte utfordringer med turistkriminalitet kan også observeres på fastlandet. Det har vært tilfeller der turoperatører har kjørt gjennom fugle-

flokker i stor fart med ribb, eller med båt rett inn i «fuglefredningsområder», som er soner opprettet for å verne fuglelivet.

Denne formen for «turistkriminalitet» må angripes også fra et forebyggende perspektiv, noe som ble diskutert på møtet. Det ble i den forbindelse blant annet diskutert hvilke retningslinjer turoperatørene har utarbeidet.

På samarbeidsmøtet ble også straffnivået for overtredelse av miljølovgivningen på fastlandet og Svalbard nærmere gjennomgått, og hvordan en på best mulig måte kan etterforske og iredreføre denne type saker.

På møtet ble det enighet om å arrangere et årlig samarbeidsmøte med en gjennomgang av utviklingen på miljøkriminalitetsområdet det

siste året både på fastlandet og på Svalbard. Enkelt saker ble diskutert, og hvorvidt samarbeidet mellom ØKOKRIM og Sysselmannen på miljøkriminalitetsområdet kan forbedres. ØKOKRIM kan også ved behov – og etter anmodning fra Sysselmannen – bistå i etterforskningen og i forbindelse med påtaleavgjørelse av miljøkrimsaker. Hvilken type bistand som kreves, og omfanget av den, avtales i den enkelte sak. Det kan også være aktuelt for ØKOKRIM å overta en miljøkrimsak fra Svalbard der det er behov for en avklaring av straffnivået. Sysselmannen vil også se nærmere på hva de som myndighet kan bidra med i den nye nasjonale trusselvurderingen om miljøkriminalitet.

Tekst: politioverbetjent **Monica Mjos Værholm**, ØKOKRIM
// monica.vaerholm@politiet.no

Økt kunnskap om kompleksiteten til, og omfanget av, ulike typer miljøkriminalitet er viktig for å oppnå en riktig vurdering av alvorlighetsgraden deres

Politiets trusselvurdering

For å kunne ivareta sitt samfunnsoppdrag trenger politiet kunnskap om aktuelle kriminalitetstrusler og sårbarhetene og hvilken betydning disse har for de verdiene politiet er satt til å beskytte.

Politidirektoratet har derfor besluttet at det skal utvikles et nasjonalt strategisk etterretningsprodukt, *Politiets trusselvurdering* (PTV), som skal gi en vurdering av fremtidige alvorlige kriminalitetsutfordringer og gi beslutningsstøtte til politiledelsen i deres prioriteringer.

Utviklingen av produktet skal skje ved hjelp av en pilot. Det betyr at det i første omgang skal produseres en trusselvurdering begrenset til områdene seksuelle overgrep, menneskesmugling og falsk ID, miljøkriminalitet, narkotikakriminalitet og nye vesentlige kriminalitetsutfordringer eller moduser. Vi på ØKOKRIM er veldig glade for at miljøkriminalitet er et av de områdene som ble plukket ut til denne piloten.

Kripos har det koordinerende ansvaret for trusselvurderingen, men den skal utarbeides av en arbeidsgruppe hvor også PU, NID og ØKOKRIM deltar.

Alle politidistriktene og særorganene skal produsere en lokal etterretningsoppsummering med vurderinger av lokale eller fagspesifikke

kriminalitetsutfordringer. Den nasjonale arbeidsgruppen skal så produsere en overordnet trusselvurdering basert på de lokale etterretningsoppsummeringene, supplert med informasjon fra andre aktører.

ØKOKRIM har hovedansvaret for å gi en vurdering av kriminalitetsutfordringene innen miljøkriminalitet. I dette arbeidet har vi som ambisjon å kontakte, og få innspill fra, langt flere aktører enn ved utarbeidelsen av tidligere trusselvurderinger. Vi har derfor sendt forespørsler om informasjon om relevante utfordringer til både direktorater, tilsyn, dyre- og naturvernorganisasjoner, bransjeorganisasjoner og andre aktører. Tilbakemeldingene er stort sett positive og gode, særlig fra de som ikke har blitt forespurt tidligere. Dette er vi veldig glade for.

Like viktig som selve trusselvurderingen er det å få erfaring med etterretningsprosessen i den nye organisasjonen. Etterretningsbaserte analyser setter også fokus på viktigheten av strukturert informasjonsgenerering og -behand-

ling. For oss som jobber med miljøkriminalitet, er det i tillegg gledelig med økt kunnskap om og fokus på miljøkriminalitet. Dette gjelder innad i vår etat, hvor flere har fått øynene opp for hvor stort og variert dette feltet er, og hvor flere enn de som tradisjonelt har jobbet med miljøkriminalitet, nå må gjøre det. Det gjelder også for våre samarbeidspartnere, som får økt fokus på miljøkriminalitet gjennom informasjonsinnhenting. Erkennelsen av at miljøkriminalitet også inkluderer mange forhold som ikke blir anmeldt, er viktig.

Vi kommer sikkert tilbake til dette arbeidet i senere utgaver av Miljøkrim. Inntil da håper vi at de av dere som mottar forespørsler om informasjon eller invitasjoner til møter fra oss, stiller dere positive til å bidra til denne prosessen. Økt kunnskap om kompleksiteten til, og omfanget av, ulike typer miljøkriminalitet er viktig for å oppnå en riktig vurdering av alvorlighetsgraden deres. Det er en forutsetning for at politiet skal prioritere bekjempelse av miljøkriminalitet i fremtiden.

Tekst: politiadvokat **Magnus Engh Juel**, ØKOKRIM / Foto: Designer **Lillian Ø. Widlie**, ØKOKRIM
// magnus.ENGH.juel@politiet.no

Dr. juris Gert Johan Kjelby

Påtalerett

Hvilke skranker gjelder for påtalemyndighetens rettsanvendelsesskjønn, og ikke minst muligheten for såkalt «tilskjæring»? Hva skal til for at en sak kan henlegges etter straffeprosessloven §§ 62 a eller 71 c? Hvilke regler gjelder for forhåndstilsagn om straffereduksjon ved forelegg eller straffepåstand for domstolene? Hvor går grensen mellom straffeforfølgning og andre politioppgaver?

De fleste av temaene i Påtalerett er velkjente. Like fullt er boken den første som gjør et grundig dypdykk i påtaleretten, et rettsområde som etter Kjelbys begrepsbruk omfatter rettslige prinsipper og lovfestede og ulovfestede rettsregler av særlig betydning for den offentlige påtalemyndighetens rolle og oppgaver i straffeprosessen.

Nytteverdi?

Foruten studentene som leser til eksamen i spesialemnet Påtalerett ved Universitetet i Bergen, er spørsmålet hvilken nytte boken har for påtalemyndighetens jurister.

Først og fremst er Kjelbys bok et nyttig oppslagsverk. Boken har et grundig register og ikke

« Den ryddige begrepsbruken sørger likevel for at ulike sider av hva amerikanerne kaller «plea bargaining» får en ryddig fremstilling

minst et meget rikholdig fotnoteapparat. I det daglige virke vil nok boken neppe ligge fremme på pulten til enhver påtalejurist, men tidvis dukker «påtalerettslige» spørsmål opp hvor boken med dens mange henvisninger til relevante kilder vil være et godt startpunkt.

«Plea bargaining»

Dessuten drøfter boken flere spørsmål som i begrenset grad er drøftet i øvrig juridisk litteratur. Spesielt av interesse for undertegnede del var Kjelbys grundige og systematiske gjennomgang av hvilke løfter eller tilsagn påtalemyndigheten kan gi. Noen store overraskelser er ikke å finne i forfatterens gjennomgang av temaet. Den ryddige begrepsbruken sørger likevel for at ulike sider av hva amerikanerne kaller «plea bargaining» får en ryddig fremstilling som kan være klargjørende for mang en påtalejurist, i hvert fall som et utgangspunkt for å kunne forklare tematikken til medier, forvaltningen eller andre som ikke til daglig har sitt virke innenfor strafferetten.

Tekst: statsadvokat **Henrik Horn**, ØKOKRIM
// henrik.horn@politiet.no

Om samtykke til bruk av beslagsfrie advokatbetroelser i straffesaker

Advokatbetroelser kan bare innhentes og brukes i straffesaker når den som kan samtykke til dette, har samtykket. Hva skjer når et slikt samtykke trekkes tilbake? Fører det til at politiet må gi fra seg eller slette alle opplysninger som ble innhentet i kraft av samtykket?

1. Om beslagsfrie opplysninger

I mange straffesaker finnes opplysninger eller bevis som politiet eller påtalemyndigheten i utgangspunktet ikke kan bruke som bevis. Selv om dette er unntak fra hovedregelen i straffeprosessen om fri bevisføring, er slike bevisforbud nøyte gjennomtenkt og begrunnet i viktige hensyn og ulike regelsett.

Det mest aktuelle bevisforbudet i straffesaker gjelder taushetsbelagte opplysninger som utveksles mellom klient og advokat, eller som på annen måte oppstår i tilknytning til et advokatoppdrag.¹ Man kan altså ikke innhente, beslaglegge og bevisføre slike opplysninger i straffesaken, uavhengig av om de fremkommer i dokumenter eller kan tenkes fremskaffet gjennom forklaringer.

Forbudet mot å bruke taushetsbelagte advokatbetroelser i straffesaken er imidlertid ikke absolutt. Det er hensynet til «den berettigede» – som regel advokatens klient – som begrunner taushetsplikten og det korresponderende bevisforbudet. Opplysningene er ikke så beskyttelsesverdige at den berettigede ikke selv kan bestemme hva de skal brukes til, herunder i straffesaker. Hvis klienten ønsker å gi politiet innsyn i opplysninger som er underlagt advokatens taushetsplikt, står han fritt til å gjøre det, se straffeprosessloven § 119 første ledd.

2. Behov for å bruke taushetsbelagte opplysninger i straffesaker

Det er ikke vanskelig å tenke seg situasjoner der den siktede ønsker å gi politiet innsyn i opp-

lysninger underlagt advokatens taushetsplikt.

De taushetsbelagte opplysningene kan være til siktedes gunst, for eksempel fordi de renskaper ham eller viser forhold som på annen måte kommer ham til gode strafferettslig.

Siktede kan også ha interesse av å bringe taushetsbelagte opplysninger som bevismessig er helt nøytrale, til politiets kunnskap. I straffesaker er det lovlig og ikke i strid med uskyldspresumsjonen å vektlegge i tiltaltes disfavør at han ikke fremskaffer tilgjengelige dokumenter som kan ha bevisverdi.² Det vil altså kunne tjene til siktedes fordel at han gjør mulige bevisdokumenter tilgjengelige.

Endelig kan man heller ikke utelukke at siktede ønsker å legge frem inkriminerende opplysninger om seg selv. Selv om dette nok ikke skjer ofte, finnes det mennesker som ønsker å

« Den klare hovedregelen er at den berettigede står fritt til å begrense sitt samtykke slik han måtte ønske

gjøre opp for seg og vil at sannheten skal komme frem selv om de selv risikerer å tape på det.

Etter min oppfatning tilsier ovennevnte at det sjelden blir feil i en straffesak å høre med siktede om han ønsker å frigjøre taushetsbelagte opplysninger for etterforskning.

3. Adgang til samtykke

Hvis siktede er den berettigede etter straffeprosessloven § 119, har han altså anledning til å frita den taushetspliktige fra taushetsplikten og samtykke til at taushetsbelagte opplysninger blir en del av og brukes i straffesaken. Det samme gjelder for en tredjemann som anses som den berettigede etter bestemmelsen.

Samtykke reiser flere rettslige spørsmål, blant annet om hvorvidt og på hvilken måte den berettigede kan begrense sitt samtykke, og virkningene av at samtykket kalles tilbake.

Den klare hovedregelen er at den berettigede står fritt til å begrense sitt samtykke slik han måtte ønske. Det kan begrenses til bestemte saker, emner eller bevisemaer, eller det kan gjelde for bestemte formål. Den berettigede står i utgangspunktet også fritt til å fastsette grenser for hva advokaten kan fortelle om bestemte temaer.

Kompetansen til å bestemme hva advokaten kan forklare seg om, kan imidlertid støte an mot et annet og viktig hensyn i straffesaker, nemlig sakens opplysning. Hvis samtykkekompetansen brukes selektivt for å hindre at bestemte og relevante opplysninger kommer frem i straffesaken, risikerer man at de frigitte opplysningene ikke opplyser saken, men tvert imot bidrar til et skjevt eller fortegnet bilde. Domstolen kan da, under henvisning til straffeprosessloven § 294, nekte de selektivt utvalgte opplysningene ført i straffesaken.³ Resultatet blir altså alt eller ingenting.

« Flere hensyn taler for at ankeinstansen bør få det samme bevisstilbudet som førsteinstansen

4. Rettsvirkninger av at samtykket tilbakestilles

Den berettigede har ikke bare kompetanse til å frita advokaten fra taushetsplikt, men også til å trekke tilbake samtykket sitt, med mindre det foreligger konkrete holdepunkter for noe annet. Som utgangspunkt er det å frita noen for taushetsplikt altså en reversibel disposisjon.

Det klare utgangspunktet er at tilbakekall av et samtykke bare virker fremover i tid. Det får derfor ingen betydning for bevis som allerede er innhentet i kraft av samtykket. Så hvis bevisdokumenter har funnet veien til straffesaken fordi klienten har fritatt advokaten for taushetsplikt, vil altså ikke det at samtykket trekkes tilbake, gjøre at bevisene ikke lenger kan brukes.⁴ Det samme gjelder hvis en politiforklaring har kommet i stand som følge av et fritak fra taushetsplikt.

Tilbakekall av samtykke har ikke nødvendigvis samme virkning for den taushetspliktes adgang og plikt til å avgi forklaring for retten. Her er det jo tale om å gi tilbakekallet virkning fremover i tid. Det synes klart at et tilbakekall av samtykke bringer taushetsplikten til live hvis

tilbakekallet avgis før forklaring er gitt; den taushetspliktlige er da avskåret fra å gi forklaring. Derimot er det tunge hensyn som tilsier at et tilbakekall som kommer etter at den taushetspliktlige har avgitt forklaring i førsteinstans, ikke får betydning for ankeinstansen, slik at forklaringsplikten fortsatt gjelder der. Høyesterett har lagt dette til grunn, med den begrunnelse at flere hensyn taler for at ankeinstansen bør få det samme bevisstilbudet som førsteinstansen, og at et tilbakekall ikke er beskyttelsesverdig i denne situasjonen.^{5,6}

Jeg er ikke kjent med at Høyesterett har tatt stilling til den beslektede problemstillingen om hvorvidt det har betydning for forklaringsplikten i tingretten at den berettigede kaller tilbake sitt samtykke etter at den taushetspliktlige har avgitt forklaring til politiet. Hensynene som taler for ikke å anerkjenne retten til å tilbakestille samtykket, er ikke like sterke her, ettersom den protokollerte forklaringen som inngår i bevisgrunnlaget for påtalevedtaket, vil kunne føres i retten på samme måte. Dette kan tilsi at domstolen her lettere vil anerkjenne at tilbakekallet stenger for at forklaring gis for retten.

NOTER

1. For en nærmere fremstilling av grensene for hva som omfattes av advokaters taushetsplikt, se Jens Edvin A. Skoghøy i *Tidsskrift for strafferett* nr. 2 2013: Advokaters taushetsplikt og de korresponderende bevisforbud i tvisteloven § 22-5 og straffeprosessloven § 119.
2. Se for eksempel Rt-2014-1292, særlig avsnitt 12-17, og HR-2017-1523-U.
3. Se for eksempel HR-2017-2262-A. Saken gjaldt blant annet forholdet mellom fornærmedes ønske om å begrense sitt samtykke og hensynet til sakens opplysning, jf. straffeprosessloven § 294.
4. Se blant annet Rt-2003-219, særlig avsnitt 16, hvor Høyesterett kom til at en legeerklæring som var lovlig innhentet, kunne brukes i hovedforhandlingen selv om pasienten trakk tilbake sitt samtykke til at legen kunne forklare seg i saken. Samme rettssetning er lagt til grunn i Rt-2013-1206, som gjelder advokatbetroelser.
5. Se Rt-2008-504, særlig avsnitt 17 ff.
6. Se om enkelte av disse spørsmål Jens Edvin A. Skoghøy i *Tidsskrift for strafferett* nr. 2 2013: Advokaters taushetsplikt og de korresponderende bevisforbud i tvisteloven § 22-5 og straffeprosessloven § 119, punkt 3.4.

Tekst: førstestatsadvokat **Tarjei Istad**, ØKOKRIM
// tarjei.istad@politiet.no

Faksimile: <https://www.fiskeridir.no/Akvakultur/Nyheter/2016/0116/Vi-skjerper-reaksjonene-overfor-de-som-driver-uten-anleggssertifikat>

Vesentlighetskriteriet i miljøstraffebestemmelser og likebehandling

ØKOKRIM henla i mai 2018 en anmeldelse mot et oppdrettsselskap som hadde hatt drift på fire lokaliteter uten anleggssertifikat i ulike perioder. Årsaken var at Fiskeridirektoratet, som anmeldte saken, i det meste av perioden kun reagerte med pålegg om retting overfor andre som manglet et slikt sertifikat.

Henleggelsen skjedde med grunnlag i straffeprosessloven § 71 c, som lyder:

Påtalemyndigheten kan beslutte at saken henlegges og overføres til forvaltningen når en overtredelse kan medføre administrativ sanksjon, hvis vilkårene for straff eller offentlig påtale ikke er oppfylt, eller hvis det for øvrig er mest hensiktsmessig at forholdet forfølges administrativt.

ØKOKRIM viste til at straffbarhetsvilkåret «vesentlig» i akvakulturloven § 31 etter vårt syn ikke var oppfylt, noe som ble begrunnet slik:

Iht. prop. 103 L (2012–2013) s. 110 er det styrende for vesentlighetskravet i akvakulturloven § 31 om overtredelsen er så alvorlig at den bør møtes med en strengere reaksjon enn største mulige overtredelsesgebyr (15 G). ØKOKRIM forstår dette slik at en overtredelse ikke er «vesentlig» og dermed straffri dersom tilsvarende overtredelser ellers sanksjoneres med overtredelsesgebyr.

Tilsynet hadde kommunisert en «myk overgang» til næringen

Hva gjelder det nye regelverket om anleggssertifikater, opplyste Fiskeridirektoratet i en nyhetssak på sin nettsider 13. januar 2016 under overskriften «Myk overgang» at dets reaksjon ved manglende anleggssertifikat hittil hadde vært «å pålegge at mangelen ble rettet». Så langt hadde ingen blitt ilagt overtredelsesgebyr, og langt mindre anmeldt til politiet. Det fremkom ikke noe annet i direktoratets svar på

ØKOKRIMs spørsmål under etterforskningen kun at retningslinjer for overtredelsesgebyr for manglende anleggssertifikat ble sendt ut 20. mars 2015. Noe annet hadde heller ikke blitt kommunisert til næringen.

Manglende anleggssertifikat på de tre av lokalitetene til fiskeoppdrettsselskapet Y AS som fikk anleggssertifikat på plass i 2015 (lokalitetene A, B og C), var derfor etter påtalemyndighetens syn ikke «vesentlig», idet tilsvarende overtredelser i samme periode ikke engang ble ilagt overtredelsesgebyr, kun pålegg om retting. Det fremkom ikke i nettsaken, eller i kommentarene til retningslinjene hvor det stod at 37 lokaliteter per januar 2015 manglet sertifikat, at det frem til skjerpet holdning var skilt på om en aktør i 2013–2015 manglet sertifikat på flere lokaliteter eller ikke, over flere utsett eller ikke eller hadde drift eller ikke.

Fortsatt mulig med overtredelsesgebyr

Den fjerde lokaliteten anmeldelsen gjaldt, D, fikk anleggssertifikat først 3. november 2016, altså 10,5 måneder etter at det hadde blitt kommunisert til næringen at mangel på anleggssertifikat også kunne bli sanksjonert med overtredelsesgebyr, ikke bare pålegg om retting. ØKOKRIM skrev derfor følgende til Fiskeridirektoratet:

Når saken nå returneres fra politiet til direktoratet ved denne henleggelsen etter straffeprosessloven § 71 c, kan direktoratet, om det finner grunn til det, sanksjonere D

med overtredelsesgebyr innenfor taket på 15 G. Til punktet i anmeldelsen om eventuell inndragning av utbytte viser påtalemyndigheten til inndragningshjemmelen i akvakulturloven § 29 a.

(...)

Denne henleggelsen vil fra vårt ståsted ikke legge føringer på eventuelle senere overtredelser av regelverket om anleggssertifikat f.o.m. 2016 som er så vidt alvorlige at de bør møtes med strengere reaksjon enn overtredelsesgebyr etter retningslinjene 20. mars 2015 som nettsaken 13. januar 2016 bygger på.

Det ble opplyst at direktoratet kunne be-
gjære innsyn i straffesakens dokumenter etter politiregisterloven 27-2 annet ledd. Det ble ikke gjort. Henleggelsen ble heller ikke påklaget.

Omfattende etterforskninger

Hvorvidt forvaltningens sanksjonering i andre saker skal være et moment i en vesentlighetsvurdering, og dermed i spørsmålet om et forhold er straffbart eller ikke, er et rettspolitisk spørsmål. Fra politiets ståsted er det uansett grunn til å peke på at å undersøke hvordan forvaltningen har behandlet andre tilsvarende saker, gjør at etterforskningen vokser og drar ut. Alternativet er å konsentrere seg om den konkrete overtredelsens varighet og omfang, som er det vanlige i vurderingen av hvorvidt et straffbart forhold er grovt eller ikke i mange straffebud i straffeloven og spesiallovgivningen.

Aktuelle dommer og forelegg

Høyesterett

● **HR-2018-1781-A.** En dykker omkom under dykking etter kamskjell. Firmaet han hadde avtale med, ble satt under tiltale for en rekke brudd på arbeidsmiljøloven § 19-1. Høyesterett kom til at dykking etter kamskjell var omfattet av unntaket for «sjøfart, fangst og fiske» i arbeidsmiljøloven § 1-2 andre ledd bokstav a, slik at lovens regler ikke fikk anvendelse på forholdet. Det ble vist til at en vanlig forståelse av begrepene *fangst* og *fiske* dekker det å dykke etter og sanke kamskjell. Høsting av kamskjell anses også som fiske og fangst etter deltakerloven, noe som tilsier at det samme må gjelde etter arbeidsmiljøloven.

● **HR-2018-1784-A.** En politiførstebetjent som deltok i etterforskningen av ulovlig skyting av ulv, sendte tekstmeldinger til siktede om hvordan han burde forklare seg i politiavhør for å få saken henlagt. Politiførstebetjenten ble tiltalt for overtredelse av straffeloven § 157. Høyesterett uttalte at en naturlig forståelse av ordlyden i § 157 tilsier at også en siktet som har avgitt, eller vurderer å avgis, forklaring for politiet, er å anse som en aktør i rettsvesenet, dersom vilkårene i bestemmelsens andre ledd bokstav b eller e er oppfylt. Siktetes samtale med politiet under åstedsbefaringen tilfredstilte vilkårene for å anses som en forklaring. Det måtte også legges til grunn at han tenkte å forklare seg i det avhøret han var innkalt til, slik at også bokstav e fikk anvendelse. § 157 rammer imidlertid ikke rettsstridige handlinger i sin alminnelighet. Handlingen må anses som uberettiget overfor aktøren ved at den representerer en utilbørlig påvirkning på ham. Høyesterett kom til at lagmannsrettens dom ikke førte bevis for at politibetjenten hadde utøvet utilbørlig påvirkning på den siktede forut for politiavhøret. Derfor var det ikke grunnlag for domfellelse etter straffeloven § 157.

Forholdet ble omsubsumert til straffeloven § 171 om tjenestefeil. Straffen ble fastsatt av en enstemmig Høyesterett til en bot på 15 000

kroner, subsidiært fengsel i 15 dager, i tråd med aktors påstand. Førstvoterende Normann bemerket at straffutmålingen ikke ble problematisert for Høyesterett. Dommer Normann fant derfor ikke grunn til å fravike påstanden, men bemerket likevel at «den i alle fall ikke er for streng».

Slike uttalelser er normalt en markering om at påstanden var for mild. For miljøkriminalitetsfeltet kan straffeloven § 171 være en aktuell bestemmelse for tjenestefeil i forbindelse med offentlig myndighetsutøvelse av en rekke spesiallover, og kanskje spesielt når tjenestefeilen skjer til gunst for borgeren. Spørsmålet om passende straff for tjenestefeil har derfor betydning utover den konkrete saken mot politibetjenten.

Det er verdt å merke at strafferammen for overtredelser av straffeloven § 171 er fengsel inntil to år, i motsetning til tidligere straffelov §§ 324 og 325, som kun hadde bøtstraff. I forarbeidene er det presisert at behovet for en strafferamme på inntil to år skyldes at enkelte mer alvorlige handlinger som tidligere kunne gå inn under kapittel 11 i straffeloven av 1902, etter omstendighetene nå kan rammes av straffeloven § 171. Samtidig er det presisert at en ikke tok sikte på å endre straffutmålingspraksis etter gammel straffelov, jf. odelstingsproposisjon nr. 8 (2007–2008) s. 235. Like fullt har Stortinget vedtatt at strafferammen for straffeloven § 171 er fengsel inntil to år. Rettspraksis fra tidligere bestemmelser som ikke er overført fullt ut i ny straffelov, må da kanskje vektlegges mindre enn hva forarbeidene synes å forutsette. Grunnet førstvoterendes bemerkning om at påstanden var for mild, må i hvert fall straffenivået for tjenestefeil ikke anses for endelig avgjort. Tvert om, uttalelsen kan anses som en invitasjon til påtalemyndigheten om å påstå strengere straff i kommende saker med noenlunde sammenlignbart faktum. Muligens gjelder dette spesielt for tilfeller der tjenestefeilen skjer til potensiell gunst for borgeren, slik som i denne saken. For slike tilfeller er det i hvert fall sparsomt med rettspraksis etter gammel straffelov.

● **HR-2018-1901-U.** I en korrupsjonssak hadde politiet tatt et stort antall speilkopier av

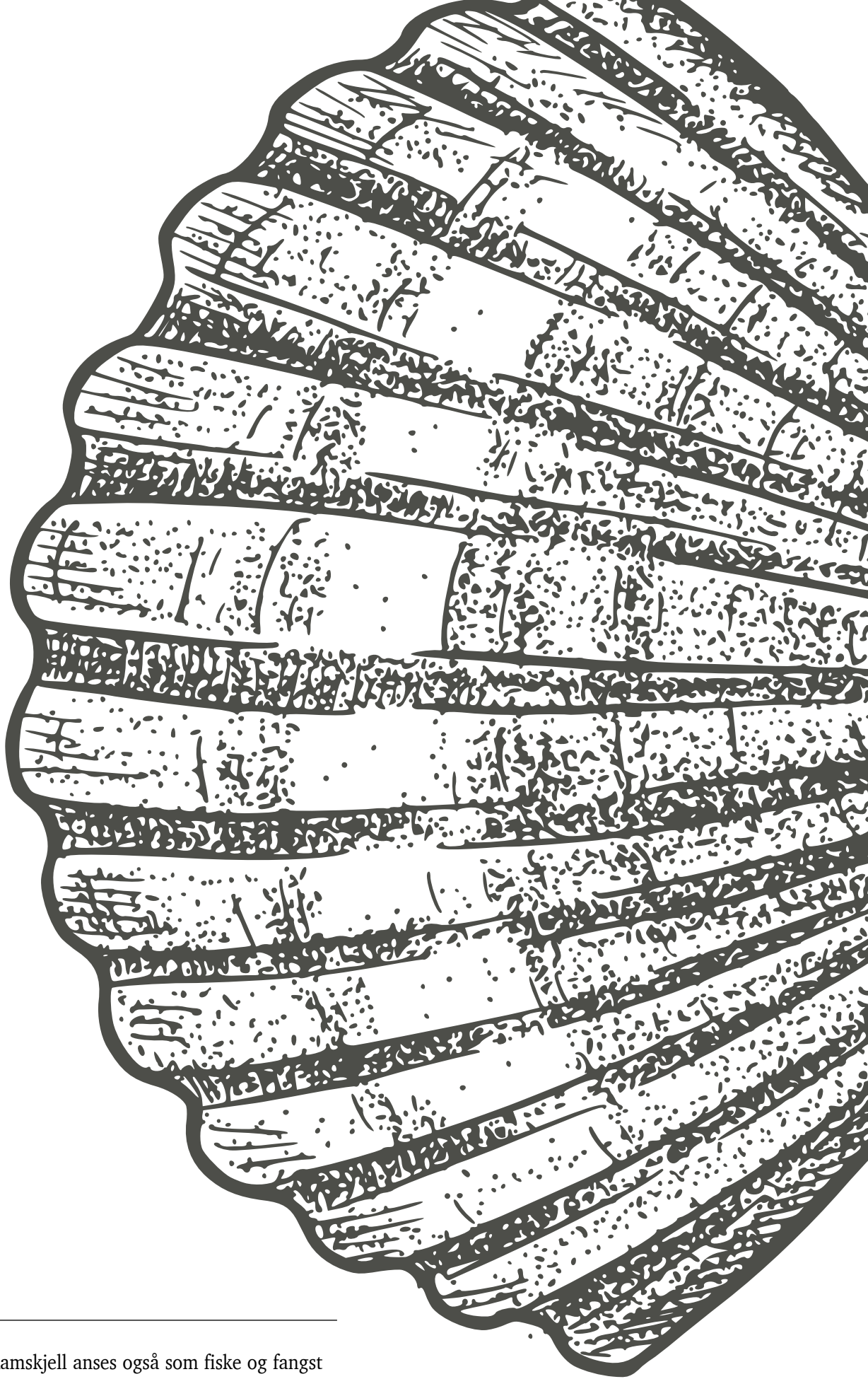
filer fra elektroniske databærere og gått gjennom deler av materialet. Tiltalte hadde fått innsyn i det materialet påtalemyndigheten hadde ansett som relevant og lagt til sakens dokumenter, jf. straffeprosessloven § 264. Hans krav om innsyn i alt øvrig materiale politiet hadde gått gjennom, ble ikke tatt til følge av ankeutvalget. Utvalget uttalte at et dokument fra en speilkopi ikke vil gå inn i «sakens dokumenter» før det er gjennomgått av politiet eller påtalemyndigheten, og det er tatt en beslutning om å innlemme dokumentet, f.eks. ved beslag. Først da er det naturlig å betrakte dokumentet som «hentet ut» fra speilkopien. Avgjørelsen avklarte dermed et viktig spørsmål som Rt-2011-296 ikke tok stilling til.

Lagmannsrett

● **LH-2018-17696.** Etter en anke til lagmannsretten ble en mann frifunnet for overtredelse av dyrevelferdsloven og forskriften for hold av eksotiske dyrearter. Lagmannsretten fant at tiltalte ikke kunne anses som «dyreholder» i lovens forstand, da han ikke hadde hatt noen befatning med dyrene, som alle var eid og holdt av hans samboer, jf. dyrevelferdsloven §§ 6, 22 og 24.

Lagmannsretten fant det klart at det ikke stilles krav om eierskap til dyr for å være dyreholder, men at det i det minste må kreves at dyreholderen har noe omsorg og ansvar for dyrene. Hvor grensen skal gå, tok ikke lagmannsretten stilling til, da retten la til grunn at tiltalte i saken ikke hadde noen befatning med de aktuelle dyrene ut over å bo i samme hus som samboeren. Sistnevnte var den som eide og holdt dyrene.

Medvirkning kunne likevel vært aktuelt, men lagmannsretten utelukket dette, basert på en uriktig oppfatning om at dyrevelferdsloven § 37 ikke hadde medvirkningstillegg før ikrafttredelsen av straffeloven § 15. Dette er feil, jf. ordlyden i dyrevelferdsloven § 37 første ledd siste punktum slik den lød forut for lovendringen 1. oktober 2015.

Høsting av kamskjell anses også som fiske og fangst etter deltakerloven, noe som tilsier at det samme må gjelde etter arbeidsmiljøloven.

Returadresse: ØKOKRIM, Pb. 2096 Vika, 0125 Oslo

Er du vårt nye hode?

Miljøkrimavdelingen søker spesialletterforsker (kjemiker)

ØKOKRIM

okokrim.no / politiet.no / finn.no / nav.no

NESTE NUMMER

KOMMER VÅREN 2019

www.miljokrim.no